

50 DE ANI DE LA VICTORIA ASUPRA GERMANIEI NAZISTE

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL XL • NR. 5 (805) • EDIȚIE SPECIALĂ • MAI 1995 • YIAR 5755 • 12 PAGINI - 150 LEI

SEMNIFICAȚII

Luna mai, o lună încărcată cu semnificații majore, îi aduce în memorie pe martirii noștri, cei care au purtat, în strigătul lor de suferință, Renașterea poporului evreu, care, după un crunt tribut de sânge și durere, a făcut ca **sionismul viselor** să se transforme în **sionismul faptelor**.

În luna mai, acum 50 de ani, au fost eliberate lagărele naziste de exterminare, în care au fost uciși, în mod deliberat, șase milioane de evrei, pentru simpla „vină” de a se fi născut evrei; Holocaustul nostru, anii gropilor comune, ai trenurilor morții, ai corpurilor-săpun, ai camerelor de gazare, ai ființelor omenești prefăcute în fum... În Izkorul nostru îi pomenim pe ei, pe martirii eroi din lagăre și ghetouri, care, într-o luptă cu totul inegală, fără sorți de izbândă, s-au ridicat pentru libertate și demnitate, demonstrând întregii lumi puterea de rezistență, eroismul poporului evreu. Îi pomenim pe cei ce s-au răscolit, pe eroii ghetoului Varșoviei, pe eroii de la Sobibor, pe cei de la Vilna și pe toți mucenicii noștri. Aducem, totodată, prinos de recunoștință armatelor coaliției antihitleriste, celor care s-au jertfit în lupta împotriva armatei germane și aliaților săi, care au făcut posibilă eliberarea tuturor lagărelor de concentrare și exterminare, supraviețuirea rămășițelor Holocaustului. O pioasă aducere aminte.

Și, tot în această lună mai, după mii de ani de la distrugerea celui de-al Doilea Templu din Ierusalim, ani de zbucium și suferințe, întregul popor evreu sărbătorește Ziua Independenței Statului Israel, în accepțiunea profeției: „...captivii din poporul Meu Israel... vor reclădi orașe pustiite și le vor locui... și nicidecum nu vor mai putea fi clintii de pe al lor pământ, pe care Eu l-am dat

lor...”. Suferințele noastre ar fi fost lipsite de sens dacă nu am fi avut această „nădejde de a ne reclădi Statul Evreu” (Th. Herzl, **Țară Veche-Nouă**).

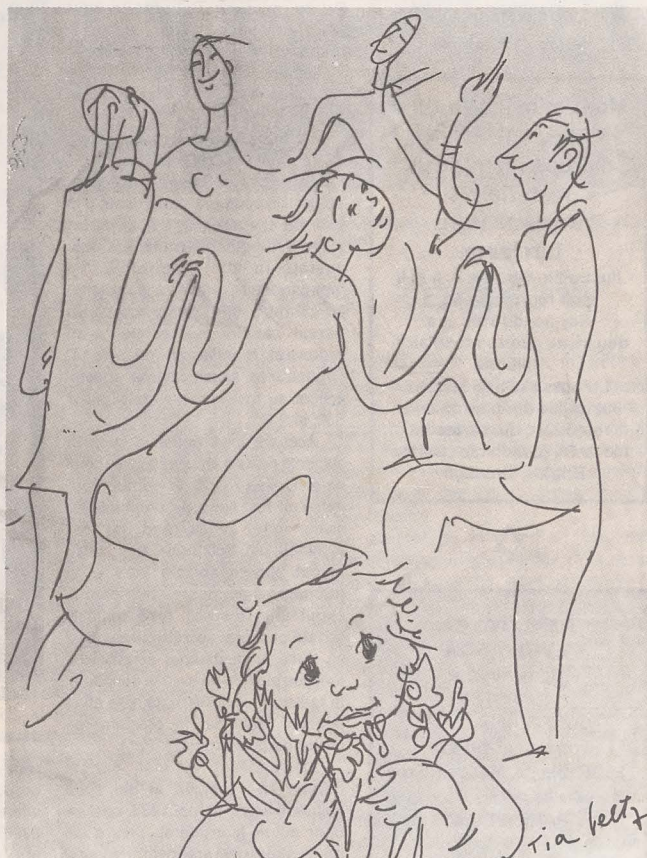
Trecutul încărcat de durere, umilinte și spaime, pavat cu osemintele milioanei de martiri, a devenit - prin forța istoriei - însuși viitorul, siguranța noastră, **Statul Israel**. Poporul nostru a trecut de la ancestrala frică la conștiința apartenenței sale la Țara Sfântă, refuzând să recunoască victoria dușmanului, unindu-se în misiunea sacră de a umaniza lumea, având ca deviză: „Omul, ești fratele meu” (Th. Herzl). Așa cum a arătat, și nu o dată, regretatul Șef Rabin dr. Moses Rosen: „...«Întoarcerea în Sion» se datorează în mare măsură Holocaustului. Era prea apăsătoare conștiința umanității întregi...” care nu a făcut nimic pentru salvarea vieții milioanei de evrei martiri ai morții și ai urii. Acum însă, „«Endlösung» - «Soluția finală» - iat-o!... E una singură:

«Am Israel Hail»

«Poporul evreu trăiește!»

„Israelul este centrul ființei noastre evreiești comune, al identității moștenirii noastre...” - accentua primul ministru Yitzhak Rabin, într-un mesaj adresat comunităților evreiești din Diaspora.

Și acest lucru nu trebuie să-l uităm, noi, „rămășițele lui Israel”! Ne-o cer orfanii celor ce-au murit în Holocaust, martiri al căror sânge strigă din adâncuri, ne-o cer generațiile ce vin, față de care suntem datori să dedicăm toate forțele și capacitățile noastre făuririi unei lumi a păcii, egalității și libertății pentru toate popoarele.

■ Bucuria victoriei (desen de TIA PELTZ)

CONTRIBUȚIA ARMATEI ROMÂNE

O zi tristă pentru Führer: 23 august 1944! Parisul s-a eliberat, iar România a întors armele, printr-o acțiune hotărâtă, plină de temeritate. Atunci când unul dintre aghiotanții săi, colonelul von Ambsberg, i-a raportat lui Hitler că este chemat telefonic, urgent, de la București, acesta își sorbea - îngândurat - ceaiul de plante. Ceaiul va rămâne ne băut. Vegetarianul, mai carnivor decât toate carnișierele lumii, este proiectat brusc „într-o stare de maximă nervozitate și febrilitate”. Reprezentantul diplomatic al Reichului, von Killinger, primește ordin să-l someze pe Regele Mihai I: „Voi transforma România într-o baie de sânge” (îndrăznește baronul neam! să strige în plin Palat Regal). Fără efect notabil. Pe căi subterane, în conformitate cu poruncile lansate de la centru, se caută un general autohton care să rămână alături de puterile Axei: „Nici un general român nu este dispus să continue lupta de partea Germaniei, nici măcar comandantul diviziei blindate „România Mare”,

generalul Korne, în care se puseseră nădejdi în acest sens” (notează generalul-colonel Hans Friessner, adăugând: „Judecând după reacția lui Hitler la cele ce-i spusese, am rămas cu impresia că el nu era, încă, pe deplin convins de gravitatea situației”). SITUAȚIA ERA IREVERSIBILĂ! „Fără actul de mare curaj al Regelui am fi sărbătorit Ziua Victoriei nu în luna mai, primăvara, ci târziu, în miezul iernii” (va declara la Londra, în luna mai 1995, prof. Roger Scruton, rostind un adevăr definitiv, istoric).

Ca un singur om, Armata Română a pornit lupta pentru zdrobirea fascismului. Deznodământul conflagrației mondiale nu era pe deplin sigur și limpede, mai ales dacă ținem seamă de seria armelor secrete pe care savanții germani le creaseră... Pe de altă parte, o primejdie mortală amenința sute de mii de oameni, majoritatea evrei, deținuți în lagărele de exterminare naziste: o retragere ordonată, sistematică, „conform planului dinainte stabilit”, însemna și punerea în

practică a „soluției finale”, adoptată încă de la începutul lui 1942, adică exterminarea totală a evreilor europeni. Pe tabla de șah a confruntărilor armate, mișcarea surprinzătoare a românilor avea să scurteze războiul cu aproximativ șase luni, salvând totodată de la moarte viețile multor combatanți și deportați; și, deloc în ultimul rând, să elibereze pământul Transilvaniei străbune, ocupat prin dictat fascist. Iată un fragment dintr-o consemnare a unui martor ocular: „La 27 septembrie, ora 8,07, patrulele ajung la hotarul vremelnic fixat prin așa-zisul Tratat de la Viena. Cu lopețile și patul armelor, cercetașii scot bornele și le aruncă pe câmp. Caporalul Tocitu calcă în picioare un mușor și risipește pământul în vânt cu lopata, spunând: «Asta nu e granița noastră: e granița lui Hitler! Granița noastră e dincolo de Oradea! Acolo, pe frontieră, sunt bornele de cărămidă și pietrele mari, frumoase». Ceilalți cercetași calcă și ei în picioare hotarul nedrept. Petot câmpul,

la Baciciu, Leș și Apatu, nu a mai rămas bornă în picioare. La grosul companiei e bucurie mare. Se aud urale «Ura!... Ura!» Am trecut hotarul vremelnic și inimile tuturor bat cu emoție. De patru ani ne așteaptă frații noștri din nordul Transilvaniei”. Bătălia pentru Transilvania ține până la 25 octombrie 1944, când „ultima palmă de pământ românesc este eliberată” (de fapt, rămân smulse din trupul țării, tot prin dictat, Basarabia, Bucovina de Nord, Ținutul Herța). Pe fronturile din Vest se bat vitejește 540 000 de combatanți sub steag tricolor (plus nenumărați români luptând în formațiunile de partizani din Europa). Tributul lor de sânge este impresionant: 167 500 de morți, răniți și dispăruți (peste 30 la sută din efectivul implicat) numai în campania din Apus, acolo unde Armata Română a străbătut un spațiu întins și accidentat, forțând aproape

MIHAI STOIAN

Continuare în pag. 11

Ascensiunea nazismului și impactul asupra poporului evreu

NUMĂR SPECIAL

realizat de:

IOSEFINA SARA

EVELIN FONEA

IULIA DELEANU

Corector:

TEODOR GHEURGHIU

Tehnoredactare computerizată:

Anca Meșină

Mircea Rășchitor

Mulțumim Institutului YAD VASHEM din Ierusalim pentru materialele documentare furnizate.

Ilustrațiile din pag. 4, 5 și 8 sunt reproduse după Raymond Aron: „La deuxième guerre mondiale”, Editions

Larousse - Paris Match. Ilustrațiile din pag. 10 sunt reproduse din cartea lui Iacob Gil (Lifschitz): „Cartea Brigăzii Evreiești”

REALITATEA EVREIASCĂ

Serie nouă a

REVISTE

CULTULUI MOZAIC

Fondată în 1956 de

Șef-Rabin dr. Moses Rosen

APARE BILUNAR

Redactor șef:

HAIM RIEMER

Secretar general de redacție:

FLORIN DUMITRACHE

Administrator:

HERMAN NAIMAN

REDACTIA: București, str. Popa Rusu, nr. 24

Telefon: 211 80 80

ADMINISTRAȚIA:

Str. Sf. Vineri, nr. 9

Telefon: 614 96 90

ABONAMENTE: la toate oficiile poștale din București și din țară (catalog RODIPET poziția 3030) și la sediul F.C.E.R. din București, str. Sf. Vineri, nr. 9 sau la sediile comunităților evreiești din țară

Tiparul: ROMCART

I.S.S.N. 1223 - 7736

AȘA A ÎNCEPUT

Hitler a preluat puterea la 30 ianuarie 1933. De atunci, doctrina rasistă s-a transformat într-un regim totalitar, în care autoritatea aparținea unui șef, considerat ca un trimis al Providenței pentru a conduce o misiune istorică. Politica oficială a noului guvern și a partidului de la putere a fost aplicată fără întârziere. Naziștii și-au celebrat victoria prin violente atacuri contra evreilor, principalele victime fiind intelectualii. Numeroase arestări ale evreilor, ca și actele de violență și dezordine care au avut loc la instigarea guvernului provocau valuri de proteste din partea a numeroase țări. Indignarea era cu atât mai mare cu cât Germania era cunoscută în lume ca o țară a ordinii și a disciplinei. Noi conducători ai Reich-ului au văzut în aceste reacții o campanie inspirată de evrei și au decis să uzeze de represalii contra celor din Germania. Prima măsură aplicată a fost boicotarea tuturor întreprinderilor și magazinelor evreiești, gândită să înceapă la 1 aprilie 1933.

Julius Streicher, redactor-șef al revistei antisemite „Der Stürmer”, care trebuia să conducă operațiunea, a orchestrat o campanie de propagandă la scară națională. Totuși, boicotul n-a durat decât o zi (cea de 1 aprilie), în timpul căreia pichete de găzi armate au fost postate în fața magazinelor și întreprinderilor ai căror proprietari erau evrei; afișe incitante acopereau pereții caselor respective; s-au organizat manifestări de stradă. Organizarea și executarea acestei acțiuni au fost încredințate trupelor S.A. și S.S.

Această lună aprilie a scos în evidență politica antievreiască a celui de-al Treilea Reich. În primul rând, evreii au fost lipsiți de drepturile lor civile; în al doilea rând, au fost eliminați din economia țării. S-au ridicat bariere sociale între ei și germani, s-au operat numeroase expulzări. Această fază inițială bazată pe legi și decrete care urmau să ducă la destituirea evreilor din funcțiile publice pe care le ocupau și la radierea lor din armată, și-a atins punctul culminant în proclamarea legilor de la Nürnberg (1935).

Nesatisfăcuți cu atât, naziștii doreau să-i excludă și din viața culturală a țării. În mai 1933, operele unor autori (considerați printre cei mai iluștri) au fost arse pentru singurul motiv că erau scrise de evrei. Joseph Goebbels, ministru propagandei, și-a propus să uniformizeze viața culturală a țării. El și subordonații săi și-au pus întrebarea cine era un artist adevărat și cine un șarlatan. De la sine înțelese, evreii intrau automat în a doua categorie și trebuiau eliminați. Au fost goniti din toate universitățile, din viața teatrală, din edituri și din presă. Această excludere din toate activitățile culturale, ca și influența partidului asupra literaturii, artei și științei au fost susținute, într-o măsură considerabilă, de către artiști și savanți „arieni” cunoscuți.

Cercetători științifici și medici au fost mobilizați pentru a-și expune fundamentele teoretice ale rasismului; printre aceștia s-au numărat cei care, ulterior, sub pretextul „cercetărilor” asupra rasei umane, au participat activ la crimele comise contra evreilor.

„PURTAȚI CU MÂNDRIE STEAUA GALBENĂ!”

Evreii au reacționat contra situației create de această politică

Persecuțiile antievreiești

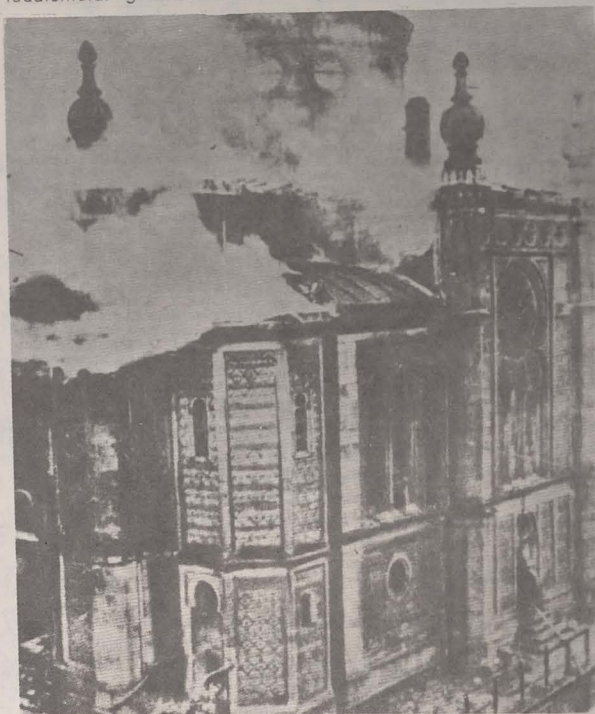
antisemită, strângându-și rândurile. Un organism reprezentativ a fost fondat în primele șase luni după preluarea puterii de către Hitler, cuprinzând delegați din toate curentele: sioniști sau nu, religioși și asimilați. Evreii s-au străduit să-și refacă viața și să-și formeze un mediu social și cultural. O mare parte dintre ei credeau sincer că dacă acceptau să trăiască izolat, ticăloșii de la putere se mulțumeau să-l ignore. Pe de altă parte, sioniștii estimau că singura soluție rezonabilă era Alia. Plecarea tinerilor permitea, cu prețul unui efort imens, să se transfere copii și tineri din Germania în Palestina, unde au fost primiți în sate de pionieri, oferindu-li-se posibilitatea formării profesionale. Majoritatea evreilor și-au păstrat demnitatea. În fapt, titlul unui articol de Robert Weltsch, „Purtați cu mândrie steaua voastră galbenă”, deveni simbolul iudaismului german. Trebuie

cuprindeau două texte fundamentale, însoțind reglementările aferente și aplicarea lor.

Prima, lege asupra „cetățeniei”, prevedea că singurii indivizi de „sânge german” (adică „arieni”) puteau fi cetățeni ai Reich-ului, astfel că cei al căror sânge era „impur” (ne-„arieni”) aveau un statut inferior și erau „supuși” și nu „cetățeni”. În fapt, această lege anula emanciparea evreilor și îi făcea cetățeni de o categorii inferioară.

A doua, privind „protecția sângelui și a onoarei germane”, interzicea căsătoriile și relațiile intime între evrei și „purători de sânge german”, ca și folosirea de femei de serviciu germane sub 45 de ani în case evreiești. Mai mult, li se interzicea evreilor să arboreze drapelul Reich-ului.

Aceste legi i-au lăsat pe evrei total dezarmați: ei nu puteau să se apere nici împotriva concedierilor

■ În „Noaptea de cristal” au fost incendiate nenumărate sinagogi. IN IMAGINE: Sinagoga din Wiesbaden

reîmarcat faptul că statutul și caracteristicile evreilor germani difereau de cele ale coreligionarilor din Europa de Est; ei erau, de mulți ani, cetățeni germani cu drepturi depline, bucurându-se de toate drepturile și supușii tuturor obligațiilor implicate de acest statut. Numeroși evrei erau legați prin relații culturale și sociale foarte strânse cu concetățenii de-al lor neevrei și resimțeau un adânc sentiment de loialitate față de țara lor natală. Ei se considerau patrioți germani de religie israelită și justificau destinul comun și legăturile istorice care, în spiritul lor, erau țesute între evrei și germani. E firesc deci că ei resimțeau decretele antisemite ca o lovitură teribilă.

Totuși, numeroase personalități evreiești au înțeles perfect amenințarea nazistă. Avertismentele date coreligionarilor subliniau faptul că nazismul nu era un fenomen efemer și că demagogia pe care se baza risca să aibă ecou asupra ansamblului populației. Evreii trebuiau deci să se pregătească să facă față încercărilor, suferințelor, umilțirilor, înjosirii a tot ce le era lor sacru.

Legile de la Nürnberg, promulgate în septembrie 1935,

nici împotriva confiscării bunurilor lor. Față de noile stări de lucruri, comunitatea evreiască s-a concentrat asupra salvării mijloacelor sale de existență, în iluzia că dacă se dovedeau indispensabili economiei germane, naziștii ar fi ezitat să-i înlocuiască.

Ideologia rasistă și antisemitismul au fost predicate și practicate în tot timpul regimului nazist. Totuși, rigoarea aplicării acestor politici varia și valorile de teroare și antisemitism erau, uneori, urmate de perioade de o moderație relativă, explicabile prin preocuparea față de opinia mondială. Acestea au fost momentele de răgaz relativ care au permis evreilor să se amăgească și să sperie în vremuri mai bune.

78 000 de evrei au părăsit Germania în timpul primilor trei ani ai regimului nazist (1933-1935). Aproape jumătate dintre ei au emigrat în 1935. Dacă guvernul nazist, în special conducătorii partidului și ai SS, doreau să accelereze emigrarea evreilor, dorința de a se debarasa de ei ceda celor de a le lua bunurile și a-i reduce la mizerie.

În primii ani, naziștii erau înclinați

să ușureze emigrarea evreilor autorizând „transferul” unei părți din bunurile acestora fondurilor lor în Palestina. După 1935, anul care a fost marcat prin aplicarea legilor de la Nürnberg, autoritățile naziste au pus piedici plecării emigranților potențiali, urmărind în general confiscarea bunurilor acestora. Totuși, până în noiembrie 1938 aproape 170 000 de evrei părăsiseră Germania. Din jumătate de milion de evrei, câți locuiau în Germania în momentul când Hitler a preluat puterea (0,8% din populația totală), aproape 300 000 au reușit să plece la timp pentru a scăpa de „soluția finală” a problemei evreiești.

Mișcarea sionistă, organizația internațională evreiești, ca și diferite organisme reprezentând iudaismul german în străinătate au avut un rol important în planificarea plecării. Un număr mult mai mare de evrei ar fi putut să fie salvați dacă națiunile lumii libere ar fi consimțit să primească refugiați evrei (mulți erau profesioni liberele). Din 1938, momentul în care părăsirea Germaniei era încă autorizată, președintele Roosevelt a avut inițiativa organizării Conferinței de la Evian. Cu toată participarea reprezentanților a numeroase țări departe de a ușura soarta persecutaților, Conferința n-a făcut altceva decât să demonstreze neputința țărilor democratice și să sublinieze pe aceea a instituțiilor internaționale: toate porțile rămăneau închise evreilor germani. Cei din Palestina erau gata să primească valul coreligionarilor lor - și au făcut-o - în ciuda politici Marii Britanii care a împiedicat salvarea unui număr și mai mare de evrei.

Din 1938, în timp ce naziștii anexau teritorii și își accelerau pregătirile de război, politica antievreiască a devenit și mai opresivă. Este neîndoios că ura lor fanatică împotriva evreilor trebuia să fie considerată ca făcând parte integrantă din ideologia lor politică. În anul acela, numeroase sinagogi au fost distruse (ca acelea din München și Nürnberg). Arestările masive, jafurile și demolările magazinelor evreiești se înmulțeau. Toate bunurile evreiești trebuiau declarate, ceea ce constituia o măsură preliminară confiscării lor. Ansamblul acestor bunuri a fost estimat la 7 miliarde de mărci și ministrul nazist Funk își făcea un titlu de glorie din faptul că, în 1938, bunuri evreiești în valoare de două miliarde de mărci fuseseră deja confiscate. La 5 octombrie 1938 pașapoartele deținute de evrei au fost anulate. Cei care aveau nevoie de documente pentru a putea pleca au primit pașapoarte marcate cu un J majuscul (pentru „Jude”) - evreii în același an, evreii de origine poloneză care erau rezidenți în Germania au fost expulzați în masă în Polonia refuzând să-i primească, au rămas în zona de graniță, trăind în condiții de suprapopulație intolerabile.

Expulzarea evreilor polonezi din Germania era intim legată de „Noaptea de cristal” („Kristallnacht”) pogrom care a avut loc în noaptea de 9 spre 10 noiembrie. La 7 noiembrie, Herschel Grynszpan, a cărui familie expulzată din Germania, era deținut în lagărele de refugiați, îndreptându-se aproape de frontiera poloneză la împușcat pe Ernst von Rath, a treilea secretar al Ambasadei Germaniei la Paris. În realitate, pogromul nu a fost o manifestare spontană, ci o acțiune minucioasă organizată de naziști

Continuare în pag. 3

Urmare din pag. 2

Moartea lui von Rath nu a fost decât pretextul visat pentru a executa nelegiuirea. Ordinul de atac a fost dat de Goebbels. Bandele de S.A. au distrus numeroase sinagogi și au devastat bunurile evreilor. Între 20 și 30 de mii de evrei au fost arestați și trimiși în lagăre. 91 de evrei au fost uciși (după statistici oficiale germane); aproximativ șapte mii de întreprinderi și magazine evreiești au fost prădate. Mai mult, evreii germani au fost constrânși să plătească o amendă de un miliard de mărci. Pogromul din 1938 a marcat punctul culminant al perioadei de segregare socială a evreilor și excluderea lor din viața economică; aceasta a fost, de asemenea, epoca în care plecarea din Germania a fost încurajată.

La 3 martie 1938, naștii au anexat Austria. Metodele de aplicare a politicii lor în această țară au fost mai radicale și mai brutale decât celea utilizate în Germania. După „Anschluss”, evreii din Austria au suportat umiliințe, tratamente mizerabile și persecuții și mai rele chiar decât acelea cărora le-au căzut victimă coreligionarii germani. Legi naziste care n-au fost aplicate în Germania au fost imediat și progresiv aplicate în Austria. Convoaie masive au fost trimise în lagăre.

După Austria, a fost rândul Cehoslovaciei. În 1938, aliații au permis germanilor să anexeze regiunea sudetă. În martie 1939, Germania a ocupat și restul Cehoslovaciei. Pe lângă evreii cehoslovaci, 15 mii de refugiați din Germania și din Austria au căzut în mâinile naziștilor.

După „Anschluss”, Adolf Eichmann, care aparținea de SS, a fost însărcinat să organizeze un „Birou de emigrare” la Viena, care, foarte repede, a devenit renumit pentru eficacitatea sa. Sub egida lui Eichmann, plecarea voluntară s-a transformat, de fapt, în deportare. El i-a constrâns pe conducătorii comunității evreiești să-l ajute în executarea planurilor și i-a forțat pe evreii înstăriți să finanțeze expulzarea coreligionarilor lor săraci. În timpul când începea exterminarea masivă, aproape jumătate din evreii din Austria au emigrat sau au fost expulzați. După o sursă evreiască, în septembrie 1939, 110 000 de evrei au părăsit Austria și 35 000 Boemia și Moravia. După succesul remarcabil al acestei „experiențe” la Viena, Eichmann a fost desemnat pentru introducerea acestui sistem la Berlin și la Praga. El și-a dobândit reputația de a fi un „specialist în probleme evreiești” și, mai târziu, a condus secțiunea evreiască pe lângă șeful general al Securității Reich-ului („Reichsicherheitshauptamt”).

■ Executări în masă la Liepaja (Letonia). Înainte de a fi executate, victimele erau silit să se dezbrace, hainele lor constituind plata călăilor

DUPĂ IZBUCNIREA RĂZBOIULUI

Începutul celui de-al doilea război mondial a coincis cu o nouă etapă a politicii naziste anti-evreiești. Perioada dintre anii 1939-1941 a fost marcată de tranziția între o politică de emigrare forțată și aplicarea „soluției finale”. Germanilor le-au fost necesare trei săptămâni pentru a cucerii Polonia; provinciile de vest și de nord au fost anexate Reich-ului, cele din est, în virtutea pactului Molotov-Ribbentrop, fiind alipite la U.R.S.S. și Lituania. Enclava formată de centrul Poloniei, inclusiv capitala - Varșovia -, a devenit „Guvernământ General”. Cei 3 250 000 de evrei polonezi, împregnați de tradiții și de gândire iudaică, constituiau sursa vie a iudaismului european. După estimări, în teritoriile poloneze ocupate de germani erau în jur de 1 700 000 de evrei.

Condițiile de viață ale evreilor polonezi erau total diferite de cele din Germania, căsătorii mixte erau rare, evreii nu aveau acces la viața culturală și politică a țării. Cartierul general al Securității Reich-ului, creat în 1939 și condus de Reinhardt Heydrich, colaborator apropiat al lui Heinrich Himmler, a fost însărcinat să rezolve „problema evreiască”. În măsura în care aceasta era considerată ca intrând în cadrul luptei contra dușmanilor rasei ariene, al Treilea Reich, poliția germană și SS estimau că luarea și executarea deciziilor în acest domeniu țineau de competența lor.

Din septembrie 1939, Heydrich a dat ordine urgente privind tratamentul care să fie aplicat evreilor în teritoriile poloneze ocupate. Cei din micile localități trebuiau să fie transferați în ghetourile ce se înființau în orașele importante. Pentru executarea directivelor germane, trebuiau să fie create, în sate și orașe, comisiile evreiești responsabile. Trebuie menționat că Heydrich făcea o distincție între aceste măsuri, pe care le considera tranzitorii și obiectivul final de exterminare a evreilor. Este îndoielnic dacă, în acest stadiu, a fost luată o decizie referitoare la „soluția finală”, pentru motivul întemeiat că programul său încă nu fusese elaborat. Ideile cu privire la această problemă erau, probabil, foarte vagi; cu toate că se dorea o soluție rapidă și radicală a problemei evreiești, nu erau încă decizii ce metodă să folosească.

Printre decretelor antisemite adoptate în această perioadă sunt:

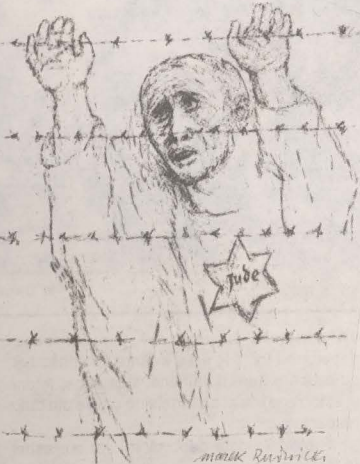
a. purtarea stelei galbene;

b. munca forțată;

c. jefuirea bunurilor evreiești;

d. internarea în lagăre de muncă.

O altă serie de decrete îi excludea pe evrei din toate ramurile economiei, împiedicându-i astfel să-și asigure existența. Apărea din ce în ce mai clar că naziștii voiau să le creeze condiții de trai în care nici un om normal să nu poată supraviețui. Dintre cei internați în lagărele de muncă, mulți au pierit ca urmare a subalimentației, a suprapopulării, a lipsei de igienă. Izolarea evreilor în ghetouri n-a durat decât un an. Primul ghetou important a fost cel din Lodz, cel mai mare dintre ele a fost cel din

Varșovia, înființat în 1940, în care au fost concentrați un milion și jumătate de evrei.

În marile ghetouri, evreii suferau de suprapopulare, de foame și boli. Rațiile lor alimentare erau mai reduse decât ale polonezilor. Suprapopularea, penuria de alimente și de încălzire, lipsa serviciilor sanitare adecvate provocau boli infecțioase, atât de frecvente epidemii de tifos, care băntuiau în Ghetoul Varșoviei. În prima perioadă, evreii au crezut că naziștii intenționau să-i extermine prin înfometare sau făcându-i să muncească până la moarte. În teritoriile poloneze ocupate, soldații germani și gardienii naziști erau

autorizați să-și însușească bunurile evreilor și să-i maltrateze după bunul lor plac.

De generații, evreii polonezi au avut de suferit încercări de tot felul. De nenumărate ori ei au fost constrânși să lupte pentru a supraviețui și a rezista manifestărilor unui crud și sălbatic antisemitism. Și de această dată ei au acționat creând diverse instituții care le permiteau să-și apere existența fizică și viața spirituală. Cu toată interdicția de a-și educa copiii, ei au stabilit o rețea de școli clandestine, au organizat conferințe pe teme culturale și politice. Erau ținute cu multă grijă registre clandestine. Evreii se sfătuiau cum să ocolească numeroase decrete. Alimente și alte lucruri necesare erau aduse clandestin în ghetouri. Cu toate că munca manuală, activitatea productivă era interzisă, evreii au continuat să lucreze în ateliere camuflate.

Mișcări de tineret și-au continuat activitatea în clandestinitate. Ziarele editate în secret jucau un rol cu atât mai important cu cât în teritoriile ocupate de germani nu exista presă liberă, iar ascultarea emisiunilor radio era interzisă. Organismele de asistență socială foloseau fondurile colectate de la evrei din teritoriile ocupate și chiar unele venite din străinătate.

Un nou plan pentru soluția „problemei evreiești” a fost propus imediat după înfrângerea Franței. El trebuia să fie plasat sub egida Ministerului de Externe al Germaniei și a SS și intenționa să-i adune pe toți evreii din Europa în Madagascar, sub controlul riguros al naziștilor. Cu toate acestea, ca urmare a continuării războiului cu Anglia, acest plan nu a fost niciodată pus în aplicare.

Victoria lor militară în Europa occidentală i-a încurajat pe germani să strângă mai tare mîngheana asupra evreilor.

În mai puțin de doi ani - din septembrie 1939 (invadarea Poloniei), până în iunie 1941 (începutul campaniei din Rusia) - naziștii au reușit să ocupe cea mai mare parte a Europei: Norvegia, Danemarca, Belgia, Franța, Olanda, Iugoslavia și Grecia. Țările Europei de sud-est: Ungaria, România și Bulgaria devenind state-satelit ale Axei. Naziștii vedeau venind vremea în care „noua Europă” le permitea să decidă soarta ansamblului iudaismului european.

Atitudinea lor față de problema evreiască era diferită de la țară la țară. În Europa

Occidentală, unde guvernele au păstrat o oarecare independență în plan intern, naziștii nu puteau să acționeze fără urmări grave, în măsura în care sentimentele populației trebuiau luate în considerare. Efectiv, în aceste țări comunitățile evreiești erau parte integrantă a națiunii și acest fapt îi constrângea pe naziști să temporizeze.

În general, ei încercau să ocolească obstacolul atacându-i mai întâi pe evreii „străini” (refugiați și apatrizi), apoi, progresiv și sistematic, să-și întindă acțiunea până la eliminarea tuturor evreilor din țara respectivă. Chiar și cei din Europa Occidentală trebuiau cuprinși în „soluția” problemei evreiești.

În acest stadiu, după abandonarea proiectului Madagascar, naziștii și-au modificat atitudinea lor față de emigrația evreiască: până atunci evreii puteau să se refugieze în țările libere; acum le era interzisă formal emigrarea. În teritoriile ocupate de naziști erau aproape total izolați de lumea liberă.

Toate obstacolele imaginabile erau puse în fața comunităților evreiești, care, îngrijorate, doreau să intre în contact cu coreligionarii lor împresurați din toate părțile, în scopul de a-i ajuta material și, mai târziu, de a-i salva. La începutul războiului, diverse organizații reușiră să facă să le parvină alimente și bani. Tot în acest timp, unii evrei au putut să scape spre țările libere. Dar când Statele Unite au intrat în război, a devenit imposibil să găsești mijloacele practice pentru trimiterea alimentelor sau a fondurilor în teritoriile ocupate, ale căror frontiere erau închise.

Evreii din Palestina au creat un comitet de salvare (Vaad Hatzala), cu birouri la Istanbul și la Geneva, care încercau să mențină un contact cu evreii care trăiau sub regimul nazist. Transferul fondurilor implica dificultăți incredibile. Mijloacele de care dispunea acest comitet erau limitate și insuficiente. Puterile aliate nu erau deloc dispuse să permită comunicații de orice fel cu teritoriile ocupate și considerau expedierea de alimente, de îmbrăcăminte sau de fonduri ca un ajutor indirect acordat inamicului. Cu trecerea timpului, evreii din Europa ocupată se simțeau din ce în ce mai mult ruși de coreligionarii din lumea liberă, care nu puteau oferi nici o susținere materială sau spirituală celor condamnați la pieire.

COȘMARUL

A treia și ultima fază a „soluției finale a problemei evreiești” a început în iunie 1941, odată cu invadarea Uniunii Sovietice de naziști și s-a încheiat cu înfrângerea Germaniei, în 1945. De-a lungul celor patru ani, evreii au fost obiectul unor persecuții atroce. Ei au îndurat grele suferințe, au suportat umilințele celei mai josnice; au fost uciși în masacre de masă; au murit în camerele de gazare din lagărele morții.

Nu se cunosc documente care menționează responsabilii deciziei, data și modalitățile de exterminare totală a evreimii europene. Numeroși istorici cred că aceste ordine n-au fost niciodată formulate în scris. Asasinatele au început în teritoriile sovietice ocupate, prin masacrarea așa-ziselor „elemente ostile” - evreii și unii conducători comuniști locali. Săvârșite în prima perioadă, în teritoriile din Est, prin „Einsatzgruppen” (unități de execuție mobile), acestea s-au întins, mai târziu și în alte regiuni.

După Ohlendorf, care comanda o unitate de „Einsatzgruppen”, responsabil de moartea a 90 000 de evrei, ordinul de masacrare a acestora a fost dat verbal de Heydrich.

Hitler a decis că „soluția finală a problemei evreiești” era uciderea tuturor evreilor care cădeau în mâinile naziștilor. Acest plan a fost conceput de funcționari ai regimului. SS-iștii s-au dedicat executării acestor sarcini inumane cu un zel fanatic și cu precizia crudă tipică germană. Este curios de notat că numeroși planificatori ai genocidului nu erau sadici, cel puțin în aparență, ci oameni obișnuiți, ba chiar cultivați. Totuși, îndotriniți de naziști, ei erau convinși că fiecare evreu constituia un pericol pentru poporul german și trebuia distrus. Deci, cu conștiința împăcată, au pus la punct o crimă fără precedent în istoria umanității.

După cifre supuse Tribunalului Militar Internațional, „Einsatzgruppen” au masacrat în jur de un milion de evrei de la începutul campaniei din Rusia și până la sfârșitul anului 1941.

„Operațiunile” erau conduse după o rutină imuabilă: o tranșee (sau o groapă enormă) era săpată - în general chiar de către victime. Apoi, acestea erau aliniate pe marginea gropii și secerate printr-o răpăritură de mitralieră. Solul Lituaniei, al Bielorusiei și al Ucrainei poartă urmele nenumăratelor masacre ale evreilor, a nenumărate gropi comune evreiești.

La 31 iulie 1941, mareșalul Reich-ului, Hermann Goering, îi dădea lui Heydrich ordinul scris „de a proceda la preparative pentru soluția globală a problemei evreiești în sferile de influență germană din Europa”.

„Soluția finală”

La 20 ianuarie 1942, o conferință de importanță decisivă, prezidată de Heydrich, a avut loc la Wannsee, la marginea Berlinului. Cei 16 participanți reprezentau autoritățile centrale ale celui de-al treilea Reich. Acolo, ministerele și autoritățile implicate își coordonară planurile pentru exterminarea evreilor. Heydrich a citat cifra de 11 milioane, ca fiind a evreilor afectați de „soluția finală” a problemei evreiești.

Faptul că evreii din teritoriile care nu aparțineau încă Germaniei erau cuprinși în acest plan global pare a reflecta convingerea

Rudolf Hess povestește că a fost chemat la Berlin în 1941 (data exactă nu este menționată) de către Himmler, care i-a spus: „Führer-ul a dat ordin privind soluția finală a problemei evreiești”; el ar fi adăugat că executarea acestei misiuni aparținea SS-ului. Hess continuă: „Locurile de execuție stabilite în Europa de Est fiind insuficiente pentru o activitate pe termen lung și pe scară largă, am desemnat Auschwitz-ul pentru a duce această sarcină la bun sfârșit”.

Mașina morții a fost pusă în mișcare în toate țările europene. În regiunile cu o importantă populație evreiască, „comando”-

naziștii de discriminare rasială, ritmul exterminării și metodele folosite depindeau de condițiile locale, de acceptarea sau de refuzul populației autohtone de a colabora cu naziștii. Autonomia păstrată de unele națiuni cucerite varia de la țară la țară. Astfel, polonezii nu aveau nici cea mai mică urmă de autonomie, pe câtă vreme danezii și-au păstrat puteri relativ largite. Populația din statele baltice dorea să scape de evreii din acele țări, iar polonezii nu s-au implicat cu nimic; bulgarii salvară cea mai mare parte din supușii lor evrei, dar exemplul cel mai frumos de salvare și de ajutor dat evreilor l-au oferit danezii. Țările satelite, ca Slovacia și Croația, guvernate de conducători devotați total naziștilor și ideologiei acestora, erau gata să execute ordinele stăpânilor lor.

Doi factori esențiali au influențat atitudinea evreilor în fața exterminării lor iminente: în timpul anilor de război, naziștii au făcut tot ce le-a stat în putere ca să sape rezistența fizică a evreilor, să le distrugă demnitatea, să le paralizze voința, să le disloce organizațiile și să-i izoleze total de lumea exterioară. Și în realitate, umilințele sistematice, foamea, bolile, condițiile atroce în care trăiau zi și noapte le-au slăbit capacitatea de rezistență. Nimeni nu avea importanță decât supraviețuirea. Era posibil să înșeli moartea? Foamea putea fi potolită? Tragedia abătută asupra evreilor era țesută din nenumărate drame personale. Mașina morții apărea subit în orașe și sate. „Acțiunea” putea să dureze zile sau săptămâni, în timpul cărora populația evreiască era cufundată într-o asemenea stare de depresiune și spaimă, încât organizarea oricărei rezistențe eficace devenea imposibilă.

Al doilea factor era incapacitatea de a crede într-o cruzime care depășește omenească. Manevrele și camuflajul naziștilor reușiră să-i înșele pe evrei până în ultimul moment. Zvonurile privind lagărele morții erau primite cu scepticism. Nici o ființă dotată cu bun simț nu putea să accepte verosimilitatea acestor fapte. Dar numai până la sfârșitul anului 1942, când adevărul despre lagărele morții și soarta evreilor deportați în ghetourile din Polonia a devenit cunoscut. Date fiind condițiile în care trăiau evreii și atitudinea populației neevreiești, nu este surprinzător că mulți dintre ei nu au avut forța necesară pentru a rezista.

Principalele lagăre de exterminare erau situate în Polonia. Acolo, erau trimiși la moarte evreii Europei întregi. Cu excepția unei minime

■ Un grup de deportați din lagărul de la Buchenwald

că acestea vor cădea în mâinile naziștilor. Procesele-verbale ale Conferinței de la Wannsee menționau: „Din motive de război și conform voinței lui Hitler, un plan de evacuare a evreilor către Est a trebuit să fie substituit planului de emigrare...”. În autobiografia sa,

■ Fotografie găsită asupra cadavrului unei brute SS

■ Cuptoarele...

uri speciale supervizară expulzarea și deportarea lor. Ele erau întărite cu unități SS, cu cele auxiliare ucrainene, lituaniene, letone și estoniene, ca și cu forțele de poliție din țările respective.

Pretextele date deportărilor variau: astfel, în Polonia, evreii erau avertizați că „elemente inutile, care nu aveau serviciu, vor fi transferate spre Est, unde ar putea găsi de lucru”. În Europa Occidentală li se vorbea de „aglomerații” evreiești în Europa de Est. Aceste amăgiri și minciuni continuau până-n pragul camerelor de gazare. În general, deportarea se realiza pe etape: primii la deportare erau evreii aparținând păturilor celor mai de jos ale societății (șomeri, bolnavi, săraci și refugiați), ceilalți păstrând iluzia că aceste măsuri nu îi priveau. După un termen mai lung sau mai scurt, venea o a doua, apoi o a treia serie de deportări, până când regiunea era „epurată” de evreii care o locuiau.

Cu toate că nu exista excepție de la politica

minorități (ca, de pildă, Comitetul pentru ajutorarea evreilor, „Zegota”), cea mai mare parte a polonezilor erau total insensibili la exterminarea evreilor.

În anul 1942, cam 70% dintre evrei dispăruseră și cea mai mare parte dintre ghetouri au fost desființate. Dintre cei 3 250 000 de evrei care trăiau în Polonia în 1939, în jur de 3 milioane au fost asasinați înainte de sfârșitul războiului.

În țările Europei Occidentale, unde naziștii au avut de făcut față unor dificultăți considerabile în aplicarea politicii lor antisemite (în unele țări, care considerau antisemitismul nazist un aspect al ocupației străine, au avut loc manifestări de solidaritate cu evreii persecutați), ei au folosit o tactică mai rafinată.

În Franța, erau în jur de 300 000 de evrei înainte de război, dintre care cea mai mare

Urmare din pag. 4

parte trăiau în țară de generații. Franța era împărțită în trei zone: zona ocupată de germani, cea a guvernului de la Vichy și o mică enclavă, în sud, ocupată de italieni. În martie 1941, guvernul de la Vichy a creat un Comisariat de Afaceri Evreiești. Primele victime ale naziștilor au fost „evreii străini”, adică cei care nu aveau cetățenia franceză. Deportările, mai întâi circumscrise la zona ocupată, se întinseseră imediat la aceea care revenea guvernului de la Vichy. Evreii nu erau în securitate decât în zona de sub controlul italian. De fapt, numeroase tentative de salvare a evreilor au pornit din această regiune. Simpatia pe care o avea o mare parte a populației franceze față de evrei permitea multora dintre aceștia să se ascundă sau să se atașeze mișcărilor de rezistență. Cifra totală a evreilor deportați din Franța spre lagărele morții se ridică la 90 000.

În **Belgia**, care număra circa 90 000 de evrei, raziele nocturne au început către mijlocul anului 1942. Cartierile rezidențiale au fost înconjurare, străzile blocate. Evreii arestați erau transferați în lagărul de tranzit de la Malines. Acolo, tot „străinii” au fost primii deportați. Trebuie, totuși, notat că instituțiile religioase catolice au încercat să salveze evrei, în special copii. În jur de 40 000 de evrei din Belgia au murit în Holocaust.

În 1941, populația evreiască din **Olanda** se ridica la aproximativ 150 000 de suflete. La începutul anului 1942, evreii fură trimiși în lagăre de muncă situate în țară; dar în martie 1942, au fost concentrați în cartierul evreiesc din Amsterdam, iar în iulie, august și septembrie convoaiele au pornit spre est, trecând prin lagărul de tranzit de la Westerbork. În februarie 1941, o grevă generală, de fapt o manifestare a solidarității cu evreii, a avut loc la Amsterdam. Dar teroarea care a însoțit stăpânirea naziștilor a reușit să reducă la tăcere opoziția olandeză. Marea majoritate a evreilor din Olanda au fost deportați în lagărele morții. Numai 10 000 dintre ei au supraviețuit.

În septembrie 1943, naziștii au decis să-i aresteze pe **evreii danezi**, al căror număr se ridica la 7 500. Această tentativă a eșuat, grație reacției populației daneze, care nu numai că i-a avertizat pe evrei de soarta ce-i aștepta, dar i-a ajutat să se ascundă și să plece în Suedia, o țară neutră. Numai 467 de persoane în vârstă au fost arestate și trimise în lagărele de la Terezin, în Boemia-Moravia.

În **Norvegia**, unde guvernul format de Vidkun Quisling colabora cu naziștii, arestările au început în 1942. Evreii au fost adunați în lagărul de la Berg. Poporul norvegian și biserica s-au opus naziștilor și au încercat să împiedice arestările și deportările. Ei reușiră să facă să treacă ilegal în Suedia circa 1 000 de evrei (aproximativ jumătate din populația evreiască).

În **Iugoslavia**, înainte de Holocaust, trăiau cam 75 000 de evrei. Cea mai mare parte locuiau în Serbia și au fost uciși la intrarea trupelor germane în această țară. În Croația, unde ustașii au format un guvern fascist, evreii au fost adunați în lagăre, torturați și uciși sau chiar deportați spre est, cu cooperarea activă a autorităților locale. Numai în zona croată de sub control italian, funcționarii au împiedicat căderea evreilor în mâinile naziștilor. Anumite grupuri, care au reușit să scape de germani, se uniră cu unitățile de partizani ai lui Tito. Numai 20 000 de evrei iugoslavi au supraviețuit Holocaustului.

Cea mai mare parte a **evreilor greci** locuind la Salonic, oraș situat în zona de ocupație germană, au căzut în mâinile naziștilor. Dintre cei 75 000 de evrei din Grecia, 65 000 au fost deportați la Auschwitz.

Autoritățile bulgare i-au predat germanilor pe evreii care locuiau în regiunile iugoslaviene și Greciei pe care le anexaseră. Dar când, în 1943, naziștii au ordonat deportarea evreilor care aveau cetățenia bulgară, ei s-au lovit de o opoziție suficient de puternică pentru a împiedica executarea proiectului lor.

Numeroși evrei din **România** au căzut în mâinile naziștilor. În jur de 250 000 au fost concentrați în Transnistria, unde trăiau în condiții de suprapopulare atroce, suferind de foamă și de diverse boli. Când o comisie a Centralei Evreilor a ajuns la fața locului, ea n-a găsit decât 77 214 evrei. Mai târziu, când a apărut clar că nemții vor fi învinși, România a încetat să coopereze la exterminarea evreilor. Numărul victimelor Holocaustului în România și în Ardealul vremelnice ocupat de fasciști este estimat la 425 000.

■ În fața acestor cadavre, pe care tortionarii n-au avut timp să le ardă ori să le îngroape, soldații aliați care au pătruns în lagăre au înțeles, în imensa ei monstruozitate, crima fără egal a hitleriştilor

Când **Slovacia** și-a declarat independența, numărul evreilor din această țară se ridica la aproximativ 90 000. Planul deportărilor spre est a fost acceptat în unanimitate de guvernul slovac. Soldații din „Garda Hlinka” au condus convoaiele până la frontiera Reich-ului, unde evreii erau predați naziștilor și trimiși în lagărele de la Maidanek și Auschwitz. Tentativele curajoase ale conducătorilor evrei de a-i salva pe coreligionarii din Slovacia au eșuat. În cursul anului 1942, 58 000 de evrei au fost deportați. Suspendate până la sfârșitul anului 1942, deportările se reluară în august 1944, după insursecția slovacă. Ele afectară 13 000 de evrei.

În **Ungaria**, guvernul lui Horthy, ca și o mare parte a populației erau partizani ai fascismului și ai Germaniei naziste. Guvernul a predat nemților 20 000 de evrei de naționalitate poloneză și rusă. Ei au fost deportați și uciși. Politica de exterminare n-a fost aplicată în Ungaria decât după venirea la putere a „Crucilor cu săgeți” conduse de Szalasi și invadarea țării de către naziști, la 19 martie 1944. Eichmann și apropiații lui s-au pus pe treabă și numeroase convoaie au fost dirijate regulat spre Auschwitz și Maidanek. 40 000 de evrei maghiari au fost deportați (la care se adaugă cei 150 000 din Transilvania ocupată); unii erau transportați pe calea ferată, cea mai mare parte erau constrânși la marșuri forțate, care îi duceau la moarte. Majoritatea deportaților, inclusiv persoane în vârstă și copii, fură imediat trimiși în camere de gazare. Numai un număr foarte limitat dintre ei au fost duși la muncă, ceea ce a echivalat tot cu moartea. Deportările și asasinatelor masive au continuat până la sfârșitul anului 1944. După aceea, camerele de gazare au încetat să funcționeze, fără ca alte metode de ucidere să-și micșoreze violența.

În toată Europa, naziștii au inițiat un sistem destinat să ușureze confiscarea și jefuirea tuturor bunurilor evreiești, mobiliare sau imobiliare, efecte personale, până la lucrări dentare în aur, smulse de la cadavrele evreilor uciși. În plus, naziștii au profitat de munca la care erau constrânși internații din lagăre.

¹ Toate datele și cifrele respective sunt publicate în documente ale Institutului „Yad Vashem” din Ierusalim.

„Mengele omora cu sânge rece”

Doctorița **Ella Lingens**, creștină, supraviețuitoare a lagărului de la Auschwitz, martoră involuntară a experimentelor criminale ale lui Joseph Mengele, își povestește tragicele momente trăite acolo, într-un interviu acordat Viviannei Schnitzler, de la ziarul spaniol „El Pais”. Redăm în rezumat cele mai impresionante pasaje din aceste mărturii.

Joseph Mengele - povestește Ella Lingens -, asasinul cel mai căutat din istorie, era un medic strălucit și diabolic. La Auschwitz împărțea bomboane, azvârlindu-le în aer, copiilor evrei și ȣigani înainte de a-i supune la experimente atroce sau îi conducea cu automobilul său decapotabil în camerele de gazare. „Îngerul morții”, cum era numit, care se îmbrăca impecabil în alb și mirosea a lavandă, este amintirea cea mai zguduitoare a Ellei, nevoită să lucreze ca prizonieră la Auschwitz. Acum, la cei 87 de ani, la sfârșitul vieții sale, povestește, din căsuța ei de la periferia Vienei, istoria care i-a pecetluit viața.

Ella Lingens avea întregul viitor în față. A fost una dintre absolventele cele mai strălucite ale Facultății de Medicină din Viena. Se căsătorise cu un coleg de studii. În cafenelele orașului era admirată pentru convingerile sale social-democrate, pentru spiritul său emancipat și chiar pentru ochii ei albaștri... Când i-a ascuns, în etajul clădirii în care locuia, pe evreii urmăriti de naziști și apoi i-a ajutat să părăsească țara, nu știa că un lanț de suferințe și denunțuri o va obliga să înceapă cel mai îngrozitor coșmar din viața ei. „Eram catalogată de birocrații celui de-al treilea Reich ca o ariană de rasă pură, ceea ce mi-a permis să-i ascund, fără ca cineva să bănuiască, pe prietenii mei evrei”. În „Noaptea de Cristal” (noiembrie 1938), când evreii au fost agresați pe străzi, casele și magazinele lor distruse și cărțile lor arse, cineva a sunat la ușa apartamentului soților Lingens. Era inginerul Wiesenfeld, care sosisse în pijama și, tremurând de spaimă, cerea adăpost, având asupra sa doar o periută de dinți. În noaptea aceea pătrundea prin ferestre un zgomot insuportabil de geamuri sparte, răgete și strigăte ale hoardelor naziste.

„Inginerul Wiesenfeld a rămas trei săptămâni și, între timp, au sosit și alții. Până la urmă, locuința era atât de plină, încât m-am refugiat, împreună cu soțul meu, la un hotel”. Nu a trecut mult timp și a aflat Gestapo-ul.

Deportată la Auschwitz la sfârșitul iernii 1942, prima sa practică medicală s-a desfășurat în baraca cu deportate germane și austriece. Bolnavii dormeau trei sau patru în fiecare pat, plini de păduchi, contaminați cu febră tifoidă și cu alte boli.

În timp ce, medic fiind, ea căuta să salveze vieți, Mengele își continua, ca un posedat ce era, experimentele în pavilionul ororilor, anticamera morții. Dintre șazece de perechi de gemeni străpuși cu bisturiul, au supraviețuit 14. Pentru Ella Lingens, „îngerul morții” era, un cinic, cu o inteligență superioară tuturor celorlalți medici din SS”. Se preocupa ca frații gemeni să moară la aceeași oră și din aceeași cauză. În felul acesta, putea compara organele pe care apoi le trimitea împachetate, cu inscripția: „urgent, material de război”, la Institutul de Biologie Genetică din Berlin. „Mengele găsea rele condițiile din lagăr și chiar a adus unele îmbunătățiri, însă asasina cu sânge rece, fără nici o problemă de conștiință. Aici, pentru a proba metode de reanimare la persoane congelate, cobora temperatura corpului victimelor până la limita stopului cardiac și apoi încerca să le încălzească cu păături sau acoperindu-le cu femei goale. Deportatul le oferea numai apă de mare până ce mureau de sete, pentru a proba rezistența unei ființe umane în caz de naufragiu. Mamelor care nășteau le acoperea pieptul și le interzicea să-și alăpteze copilașii pentru a stabili cât timp puteau trăi nou născuții fără a se hrăni”.

Ella Lingens s-a înapoiat la Viena cu părul complet alb. Întoarcerea acasă a fost unul dintre momentele cele mai grele din viața ei.

„Am aflat că soțul meu plecase cu alta, crezându-mă moartă; fratele meu a murit, luptând ca partizan în Iugoslavia; casa părinților mei era distrusă; fiul meu abia m-a recunoscut”.

EZRA ALHASID

CALVARUL EVREILOR ROMÂNI

În paginile care urmează, nu vom mai trece în revistă momentele calvarului evreilor din România, nu vom mai povesti ce s-a întâmplat în timpul rebeliunii legionare sau la Dorohoi, Iași, în Transnistria sau în Transilvania ocupată, la Sărmaș etc. Sunt cunoscute toate evenimentele asupra cărora „Revista Cultului Mozaic” a insistat pe larg în cursul anilor trecuți. Sunt **atestate** de documente și **contestate** de cei de rea credință.

De curând, în Germania, șeful unei formațiuni politice neonaziste a fost condamnat la doi ani în închisoare, în baza unei legi care sancționează negarea Holocaustului. Pe când și la noi? A falsifica istoria, a spune că nu s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat seamănă cu politica strălucului. Nu servește la nimic. Istoria este istorie. Ne place sau nu, ne scuză sau nu, ea există și nu poate fi eludată. Este nevoie s-o cunoaștem pentru ca „din pildele trecutului” - cum spunea Mihail Gorki - să tragem învățăminte pentru viitor. Să știe toată lumea ce a fost și cum a fost, pentru ca ororile vremurilor apuse să nu se mai repete niciodată.

În teoria „culpabilizării poporului român” nu este altceva decât o diversiune ridicolă. Până la Holocaustul hitlerist nu se cunoaște un genocid mai crud și mai radical decât

Un film despre pogromul de la Iași

La începutul anului, la Iași, în „Opinia“, a apărut un interviu cu Mircea Radu Iacoban, scenaristul unui film despre pogromul de la Iași, din care reproducem:

- Domnule Mircea Radu Iacoban, discutăm, la finele lui '94, despre proiectele anului 1995. Cu acea ocazie v-ați referit la un film despre acel „iunie însângerat“ al pogromului de la Iași. Din perspectiva scenaristului, ce ne puteți spune?

- Tema este extrem de dificilă - ceea ce nu înseamnă că e și prohibită. Pogromul de la Iași a existat și, de ce să n-o spunem, amintirea lui - pată pe istoria orașului - a fost în fel și chip speculată. Socot că a venit clipa adevărului. Nimic n-ar trebui să împiedice definirea cât mai exactă a pogromului, mai ales că documente există și cine caută află martori în viață, precum și numeroase amănunte ignorate.

Unii consideră că e inutil și păgubos să „stărim morții” și să readucem în atenția publică un episod atât de trist și, la urma urmei, necaracteristic pentru destinul țării, oraș toleranț, cetate a culturii și țărâm capitalizator pentru valorile autentice ale spiritului. Asta, însă, ar echivala cu politica struțului. Opinia publică - nu numai din România - trebuie să aștepte, fie și cu o clipă mai târziu, cele ce s-au petrecut cu adevărat în acel iunie însănășat.

- Opinați că imaginea pogromului a fost percepută, până acum, distorsionată?

- Da. Și tocmai de aceea, ar fi un film necesar. Cum spuneam, documente există. Cercetătorul Aurel Kerekfi a avut amabilitatea să-mi pună la dispoziție materialul documentar care, din anumite motive, n-a putut fi cuprins în cartea publicată, cândva, pe această temă. A fost punctul de plecare. Și cum nu mă descurajează temele considerate „imposibile”, ci, dimpotrivă, mă încită (mi s-a spus de nenumărate ori că nu-i cu putință să aduci pe ecran, într-un film artistic de lung metraj, chipurile lui Eminescu și Creangă - ei bine, am făcut-o în filmul „Un pângărit de humă”), am continuat investigațiile în arhivele Comunității evreiești de la București. M-a ajutat cel ce a fost Moses Rosen, deși, trebuie să o spun, n-am ajuns la

un punct de vedere comun în cel puțin două chestiuni de esență: problema responsabilității în organizarea pogromului și, apoi, numărul victimelor. Cât privește numărul, desigur, au fost rațiunile contabilicești, dar nu trebuie uitată că o singură viață curmată silnic și fără rost înseamnă o tragedie.

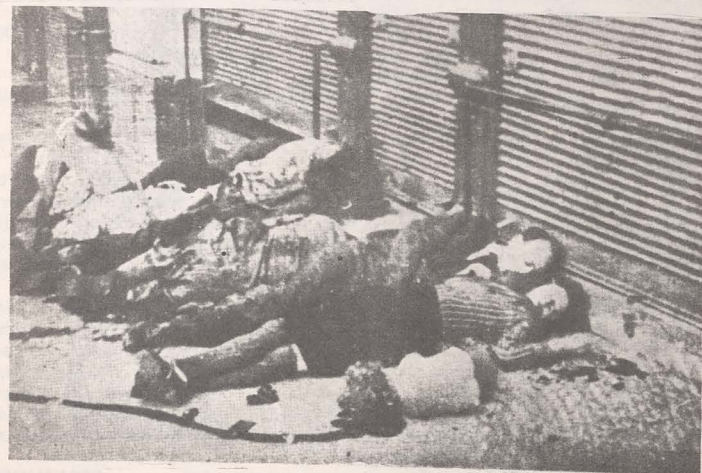
- Dar „responsabilitatea“ de care vorbeati?

- Pogromul a fost, clar, de inspirație germană. În mare măsură și ca execuție. Cu o participare românească - totdeauna în astfel de împrejurări tulburi se găsesc indivizi dornici să distrugă și chiar să ucidă. Nu-s de neglijat nici numeroasele dovezi ale omeniei românilor, celor cunoscute putându-se adăuga, acum, altele noi. Nu-mi propun să sugerez vreun transfer de responsabilitate și nici vreo absolvere a celor vinovați - pur și simplu, trebuie căutat, aflat și înfățișat adevărul adevărat.

- Mi-ați spus, într-un alt interviu, că v-ați documentat și în Israel.

– Da, cu sprijinul fostului coleg de facultate Leon Volovici, am putut avea acces la arhivele de la „Yad Vashem” (Ierusalim), unde am găsit, alături de temeiuri pentru reinterpretarea unor fapte, și liste complete ale supraviețuitorilor. Prin intermediul presei de limbă română din Israel, le-am adresat rugămintea de a-mi trimite răspuns la câteva întrebări de esență. De atunci, aproape zilnic primesc scrisori din Israel și, cu îngăduința dvs., voi cita câteva fraze dintr-o astfel de scrisoare (seamnă de Bron Nathan, nr. Avram Taviv 21/10, Kiriati Ata): „Impresia că ne aflăm, de fapt, sub stăpânirea și bunul plac al nemților, al neoamenilor, se transformase de mult în convingere. În toate, eu unul am văzut că regia acțiunii, a întregii acțiuni, aparține nemților: era stilul lor, cruzimea lor, meticulozitatea lor, priceperea lor, la care s-a asociat guduratul bestial al lichelelor românești!”

ANCA DORNEANU

■ Cadavre de evrei împuşcaţi pe strada Vasile Conta din Iaşi, în vecinătatea Chesturii de poliţie

exterminarea indienilor din cele două Americi. Și, totuși, nici un american nu se simte „culpabilizat” dacă i se amintește de aceasta. Dimpotrivă ! Există romane, studii, filme, piese de teatru cu acest subiect, iar Congresul adoptă măsuri reparatoare. Elevii francezi învăța în liceu despre „Noaptea Sfântului Bartolomeu” și nimeni nu neagă istoria, nimeni nu este supărat cum că ar fi „culpabilizat” poporul francez. După cum nu se știe ca vreun englez să fie ofuscat dacă se vorbește de arderea pe rug a loanei d'Arc. Nu se cunoaște ca cineva să-i nege execuția: „Vai, cum ? Noi, englezii ? Noi, care avem «Magna Charta Libertatium» încă de pe la 1200 ? Noi, gentlemanii, să ne fi purtat așa cu o femeie ? Imposibil ! Este o invenție. O născocire...” Evident că ar fi absurd. Și nici un englez nu are o astfel de reacție. Dimpotrivă. Chiar în Anglia, apar romane, filme, având ca subiect viața „Fecioarei din Orléans”, unele chiar autoironice.

De ce în America, în Franța, în Anglia, în Germania se poate, iar la noi NU? Ori de câte ori dăm curs durerii noastre, ne plângem morții - căci nu există familie de evrei care să nu aibă vreo rudă victimă - suntem acuzați că vrem să „culpabilizăm“.

Nu vrem. Nu reproșăm celor de astăzi ceea ce a fost în trecut, nu vrem decât să fie liniște și pace. Dar nu putem accepta minciuna, negarea, propaganda antisemită, pentru că ele pervertesc sufletele și mintea noilor generații care n-au trăit acele vremuri cumplite.

Nu vrem, însă, nici polemică și nici să insistăm mereu cu aceleași imagini. De aceea, în paginile ce urmează, vom publica fapte și date necunoscute încă, aspecte inedite care să completeze ceea ce a fost tragedia evreilor din România.

Interzis a fi uman

UN GEST UMANITAR RĂSPĂLĂTIT CU... CARCERĂ

Documentele vremii reflectă multiplele fațete ale acțiunii de exterminare a etniei evreiești, ale dezvăluie o vreme coșmarică, în care au fost demolate toate valorile etice tradiționale, instituindu-se în locul lor...antivălourile crimei premeditate și disprețul față de viața umană. A fost o vreme în care se explica și se justifica de ce Cain trebuie să-l omoare pe Abel, în care s-au umplut prin constrângere antisemitizată și antionemia față de cei decertați "inferiori", în care era exacerbată lășitatea învingerii celui lipsit de apărare.

La antipod, în același „timp istoric”, orice gest banal de omenie se transforma dintr-o faptă cotidiană într-o veritabilă faptă eroică.

Astfel, pentru un simplu gest omenos de a da apă însetatului sau o bucată de pâine infometatului aflat în captivitate, trebuiau încălțate legi drastice, în vigoare, care interziceau orice act de solidaritate cu evreul mântit în pribegie. Așadar, banalul gest al milei sau orice altă manifestare de generozitate devenea un gest orice, deoarece implica riscuri grave pentru cel ce sfida rigorile legii.

Pentru un atare gest, un plutonier de jandarmi pe nume Anghel Constantin, a devenit un caz de anchetă: a comis „crima” de a fi blând cu evreii pe care-i escorta spre Transnistria și, contrar tuturor restricțiilor, s-a „pretat” chiar să mai și discute omenesc cu ei, iar unora să le și înlesnească să-și cumpere de-ale gurii (de drept, doar niște roșii și castraveti) într-una din gărlile prin care trecea trenul ce-l ducea spre pieire.

Cazul, aparent, este lipsit de spectaculozitate și totuși, este relevant pentru un timp istoric în care se încuraja delatunea, în care omul era lipsit de o elementară libertate individuală - în situația aceasta fiind nu doar victima, nu doar omul oprimat și total desființat de autoritățile stăpânitorilor, dar și însuși reprezentantul autorității. **Sunt tot ațâța fațete ale totalitarismului, pentru care individul este nimic și statul este totul.**

LYA BENJAMIN

77
 165
 Nr. 7935
 1942 Luna 2 Ziua 29
 Inspectoratul Jandarmi Chisinău
 către
 INSPECTORATUL GENERAL AL JANDARMERIEI
Serviciul Jandarmeriei
 La ordinul Dvs. Nr. 39298/942
 Am onoare a înainta a lăturat dosarul cu ac
 privitoare la învinuirile ce se aduc P. Iut. Angh
 Constantin din Legiunea Jandarmi Lăpușna, de a
 permis evreilor ce-i transporta, să se plimbe pri
 stații, iar subofiterul în timpul transportului
 s'a întreținut cordial cu ei din vagon. -

Din cercetările făcute de Maiorul Vartic Gheorghe Comandantul Iegunei Jandarmi Iăpușna se constată că Plut. Anghel Constantin ce a fost însărcinat cu paza convoiului de evrei transferați în Transnistria în ziua de 10 Iulie 1942, a apărut că nu a executat măsurile ordonate de Iegune și s'a comportat cu multă indulgență cu evreii pe care-i transfera, permițându-le să-și procure alimente din gară contrar dispozițiilor date.

Pentru abaterile comise Legiunea Tăpusna a
pedepsit pe Pînt. Anghel Constantin cu 6 zile
arest, pedeapsă ce a fost agravată de subsemnatul
la 10 zile arest .-

INSPECTOR JANDARMİ CHIȘINĂU
COIONEI
MECUIESCU

CALVARUL EVREILOR ROMÂNI

M-am născut la Brăila. În iulie 1940, împreună cu sora mea și cu părinții - originarii din Basarabia -, ne găseam la Cetatea Albă. Am învățat la Liceul „N. Bălcescu”. Când soldații și jandarmii îi executau în masă pe evrei numai pentru că erau evrei, am fugit la Odessa. Dar și aici ne-a ajuns urgia. În orașul asediat ne-am aflat până la 16 octombrie, când, părăsind de armata sovietică, a fost ocupat de armata română. Imediat a început

calvarul, care a durat până la 28 martie 1944.

Odessa, Berezovca, Domaniova, Vinogradnăi Sad, Grajdanoava au lăsat urme adânci în sufletele și în ființele noastre. A venit apoi înrolarea în detașamentul de muncă din pădurile Republicii Komi, în minele de cărbuni ale Donbassului... Cincizeci de ani am căutat să uit, să tac. Însă nimeni și nimic nu se uită. Și am pures la scris...

În iadul Transnistriei (fragmente)

1942, 10 zile din februarie
10 februarie, 1942, dimineața. Ger cumplit. Eram deportați în Transnistria. Ca să nu murim de foame, am hotărât să ne prezentăm la ghetou și ne-am alăturat unui număr mare de evrei ce se îndreptau spre Slobodca. Pășeam cu greu pe drumul troienit de zăpadă. Am mers mult timp.

Un grup de ofițeri germani ne-a ordonat să ne oprim, să ne uităm la ei și să zămbim. Doi ne ținneau cu revolverele, iar câțiva și-au scos aparatele fotografice.

În fața intrării în ghetou am fost ținut mult în gerul care, spre seară, se întetise. Într-un târziu, ne-au numărat și, în grupe de 10-15 inși, ne-au îndreptat spre niște bordeie.

Odăia în care am fost repartizați era foarte rece; membrii familiilor se înghesuiau împreună, să se încălzească, aproape nimeni nu ieșea afară, deoarece gerul creștea necontenit. Măncare nu ni se dădea. Fiecare rodea câte un pesmet, care îi lăsa speranța că va rămâne în viață.

Atunci, noi nu știam că ghetoul de la Slobodca era numai o etapă, că guvernatorul Transnistriei, Gh. Alexianu, semnase ordinul care indica județele unde vor fi surghiuniți evrei.

În nota informativă nr. 76, din 17 ianuarie, colonelul E. Broșteanu, inspectorul jandarmeriei din Transnistria, comunica la București că deportarea evreilor din ghetoul de la Slobodca a început la 12 ianuarie.

În zorii zilei de 12 februarie, am fost strânși în ghetou la clădirea administrației ghetoului, unde s-a făcut apelul nominal, am fost înconotați și duși spre stația Odessa-Sortirovocaia sub escorta soldaților și jandarmilor. Coloana noastră avea o înălțare deprimantă. După cele patru luni în Odessa ocupată, eram cu toții secătuți, chinuți și înspăimântați, mișcându-ne cu greutate picioarele în zăpada adâncă. Militarii ne mânuau cu cravașele și paturile armelor. Înjurăturile, trivialitățile, sloganele antisemite nu mai conțineau.

Aveam de parcurs peste 10 kilometri.

Ca să nu se pomenască în ultimele rânduri ale coloanei, unde oamenii erau mai des biciuiți de militarii din escortă care ne zoreau și unde, deseori, se azeau focuri de armă, care îi răpuneau pe cei alinați la capătul puzilor, toți ne străduiam să grăbim pasul, să fim cât mai departe de capătul coloanei.

În sfârșit, am ajuns la stația Sortirovocaia, unde

ne aștepta un tren cu vagoane de marfă, păzit de soldați cu câini poliști dresați.

Urcarea noastră în vagoane reprezenta un tablou sfâșietor. Oamenii nu se puteau sui, ușile fiind prea înalte. Jandarmii îi rostogoleau pur și simplu pe cei neputincioși.

Mamele își întindeau mâinile și rugau să li se aducă copiii care rămăseseră undeva jos, lângă vagoane. Strigătele de disperare, plânsetele, tânguirile

Sunt doctor docent în științe filologice. În 1989, am fost ales membru corespondent al Academiei de Științe din Republica Moldova.

Mă adresez supraviețuitorilor tragediei din Transnistria și cercetătorilor științifici cu rugămintea de a-mi da o mână de ajutor în completarea tabloului pe care-l descriu în cartea mea de amintiri. Îi am în vedere pe cei care au fost în ghetourile menționate mai sus, care dețin informații referitoare la administrația civilă și militară din Vinogradnăi Sad, Bogdanovca și Grajdanoava, pe lucrătorii din arhive, care posedă listele de evrei din ghetouri și ale localităților unde au existat lagăre de muncă, ghetouri etc.

Le-aș fi recunoscutor pentru orice fel de știri, mărturii, trimise pe adresa: Dr. Rubin Udler, 1535 Shady Avenue, 1 Floor, Pittsburgh, PA 15217-1455, U.S.A. Telefon: (412) 422-4537.

imi sfâșie și azi auzul. Soldații înjurau, ne dădeau gheață cu paturile de armă și asmuțeau câinii asupra noastră. Vagoanele ticșeau până la refuz au cold, curând, încaute

Trenul a pornit. Era foarte frig. Prin ferestrele deschise sufla un vânt puternic. Noi stăteam în picioare, ghemuindu-ne strâns laolaltă. Inevitabil s-a produs după scurt timp. Unul după altul, mureau bătrâni, copii mici, bolnavi de inimă, cei extenuați. Mureau în picioare și, morți, continuau să stea așa, fiindcă nu aveau unde să cadă. Mulți dintre cei rămași în viață cereau apă, dar apă nu era. Necesitățile firești se făceau pe loc. Urina îngheta imediat.

Garmitura de tren stătea mult timp prin stații, dar ușile vagoanelor nu se deschideau.

Pe data de 15 februarie, am ajuns la Berezovca. Jandarmii i-au silit pe bărbați să descarcă cadavrele din vagoane. Pe cei degerați și bolnavi, încărcați în căruțe, i-au dus, chipurile, la spital. Lucrurile lor au

de 16 februarie, ca și zilele următoare, era foarte geroasă. Noi eram atât de obosiți și de istoviți, încât dormitam în timpul mersului. Înaintam tare încet. Rucsacurile noastre au devenit cu mult mai ușoare, fiindcă rezervele alimentare s-au redus simțitor și lucruri personale au rămas puține; le-am dat pentru pâine și cartofi. Pe câmpul imens, nemărginit, acoperit cu zăpadă, urla crivățul tăios, care pătrundea în oase. Ne era extrem de greu să ne mișcăm înainte, aproape că nu se distingea drumul. La vreo zece kilometri de Berezovca, pe marginea drumului erau împrăștiate cadavre. Eram complet despuțate, de o culoare portocalie ciudată, neobișnuită.

Coloana a rămas peste noapte într-un sătuc, alături de șleau. Ne-au închis între dărâmurile unui grajd părăsit. În zori, ne-am continuat calea. Aceeași stepă nesfârșită, iar pe marginea drumului, cadavre de aceeași culoare portocalie și, în chip neobișnuit, umflate. Le vedeam chiar și atunci când încheiam

„Am văzut... mii de oameni nevinovați măcelăriți de fasciștii români de atunci. Nimic nu poate justifica și este o rușine ca astăzi să se găsească forțe care să încerce să reabiliteze actele de cruzime...”

Președintele României, Ion Iliescu
(Cuvântare la decesul Șef-Rabinului dr. Moses Rosen)

devenit proprietatea jandarmilor. Noi, ceilalți, am fost din nou înconotați și mânați în ghetou. Peste noapte, am rămas într-o baracă. Dimineața, i-am văzut pe locuitorii ghetoului. Priveliștea era groaznică. Între bărbați își tărau cu greu picioarele niște umbre decarnate, în zdrene. Măncare nu li se dădea. Pentru o coajă de pâine au schimbat tot ce au avut. Rupiturile de haine le erau pline de păduchi, care îi mâncau de viu. Căutau să afle de la noi ceva despre rudele lor, de care fuseseră despărțiți în împrejurări atât de vitrege. Mai sperau în ceva. Mai nutreau un vis.

Etapă parcursă pe jos de la Berezovca prin Mostovoie și Lidovici până la Domaniova poate fi numită, pe drept cuvânt, drumul morții. Dimineața zilei

ochii. Spre amiază, pe câmpia înzăpezită au apărut niște puncte negre mobile, care se apropiau cu o lățeală mare. Români din escortă au oprit coloana. Ne-au prevenit că sunt nemții-coloniști, care se năpustesc regulat asupra grupurilor de evrei. Românilor le era frică de nemți și îi urau. Nemții îi disprețuiau pe români și îi numeau țigani.

Săniile coloniștilor ne-au ajuns repede din urmă. Erau niște bărbați tineri, cu obraji roșii, în cojoace și ciubote trănice. La noi se uitau cu dușmănie și cu îngâmfare. Cuvântul „Jude” îi rosteau cu o deosebită răutate. Săniile ne însoțeau din ambele părți, din dreapta și din stânga.

Punându-și ochii pe un palton, o căciulă, un șal, un fular, mănșuși, șoșoni etc., cu bicii în mână, dădeau buzna, cu forța, în rândurile coloanei și le trăgeau, le scoateau de pe oameni. Pe cei care încercau să se opună îi biciuiau peste față, peste sâni, unde se nimerea. După ce și-au luat prada, au întors săniile și au plecat spre colonia lor.

Nemții-coloniști din regiunea Odessa, în special cei din raionul Berezovca, erau asasinii veritabili și pe merit au fost, mai târziu, trimiși în Siberia.

În notele informative ale inspectorilor jandarmeriei române, se arată că, la 9 martie 1942, poliția civilă germană din satul Zavadovca și din orașul Mostovoie, raionul Berezovca, a scos 772 de evrei din ghetoul satului Cihrin și i-a împușcat, că, la 13 martie, nemții din satul Cartacia, județul Berezovca, au scos din ghetoul satului Hallevca 650 de evrei, i-au dezbrăcat până la cămașă, i-au depozitat de toate lucrurile ce le aveau, i-au împușcat și cadavrele le-au ars, că, la 16 martie, nemții din satul Novo-Candeli, din același județ, au scos 120 de evrei din ghetoul satului Catousca, i-au dezbrăcat, le-au confiscat obiectele de valoare și i-au împușcat, că, la 18 martie, poliția germană civilă din satul Bernadovca a executat 483 de evrei, că, în aceeași zi, nemții din satul Reichstadt au împușcat un grup de evrei în satul Vesiolăi Hutor, de lângă Mostovoie, că, între 27 și 30 martie, din satul Lichtenfeld au scos 1 200 de evrei din ghetoul sohozului Suha-Balca și i-au împușcat.

Nimeni nu a ținut evidența evreilor, care, sub escortă, au făcut, pe jos, iarna, drumul de la stația Berezovca spre centrul raionului Domaniova și au fost masacrați în masă și individual, în diferite feluri - împușcați, spânzurați, stâlciți în băți, îngroapați de vii, arși - de către jandarmii și militarii români și de nemții coloniști. Martiri necunoscuți!

La 20 februarie 1942, am sosit la Domaniova.

Dr. RUBIN UDLER

Cum au fost salvați copiii orfani

Bilunarul exilului românesc „LUPTA”, de la Paris, din 7 oct. 1994, scrie următoarele: „Ca români, avem o responsabilitate: e vorba de administrația română din Transnistria. Nu e suficient să ne prevalăm de umanismul românesc, invocând, pe drept, că evreii nu au fost exterminați în Vechiul Regat, în timp ce, într-o manieră deliberată, oculăm celălalt aspect, care dezvăluie barbaria, comportamentul primitiv al administrației noastre în Transnistria și dincolo de aceasta”.

În luna ianuarie a anului 1944, când soarta războiului era în schimbare, Centrala Evreilor a obținut aprobarea de a recupera din Transnistria orfanii până la 14 ani”. Printre delegați se afla, alături de Fred Saraga și Izu Hertzgi (mai târziu viceprimar al orașului Tel-Aviv, cunoscut sub numele de Itzhak Artzi) și dl Solomon Diamant. După o primă recunoaștere, împreună cu delegații mai sus pomeniți, dl Diamant a devenit șeful expediției de recuperare.

Dintr-o convorbire cu d-sa redau următoarele:

„Am făcut trei drumuri în Transnistria pentru a identifica copiii orfani din diferite lagăre, în scopul de a-i readuce în țară. Drumurile noastre treceau prin Basarabia și Ucraina și anume, pe la Bălți, Ataki, Volcineț, Moghilev și Tulcin. Ele nu au fost lipsite de peripeții. Astfel, pe drumul de la Moghilev la Tulcin, la a doua călătorie, pe care am efectuat-o cu o mașină obținută cu multă greutate, ne-am pomenit sub rafalele partizanilor. Noroc că am fost ajutați de un tânăr, pe nume Friedman, care ne însoțea, și ne-am putut adăposti în casa unor ucraineni de treabă, până când lucrurile s-au mai liniștit. Dar să revin la organizarea propriu-zisă a lotului de copii. Comandantul regiunii de jandarmi din Moghilev, colonelul Botorogaș, om deosebit de sever, împreună cu un fost director al fabricii din Itcani, inginerul Katz, devenit președinte al Comunității Evreilor din Moghilev, întocmiseră deja listele de orfani. Copiii proveneau din Basarabia și din Bucovina, rămași fără părinți, victime ale execuțiilor sau bolilor. Cu toate că aprobarea de preluare a orfanilor, semnată de mareșalul Antonescu, avea în

vedere, cum am mai spus, numai orfanii până la vârsta de 14 ani; totuși, noi am reușit să strecurăm în eșalonul de recuperabili și un număr de copii trecuți de această vârstă. Mai mult. Unii copii au fost introduși în lot, în mod discret, chiar de propriii lor părinți, supraviețuitori, pentru a-i scăpa din infern. Pe când se făceau operațiunile de identificare și triere, delegații au putut vedea trecând două căruțe cu cadavre de evrei, cu buțile umflate sau pur și simplu schelete. În afara celor 1 440 de copii, preluați pentru repatriere, într-un dispensar improvizat au rămas 15-16 fetițe îmbolnăvite de sifilis, cu plăgi deschise, contaminate de un notar nebul și pervers din zonă, lăsat să-și facă mendearele printre copiii abandonati de soartă. Doar că asemenea fărâdelegi nu erau acolo un lucru neobișnuit! Cine le putea opri?

Când am vizitat casa de orfani din Moghilev, condusă de un rabin, alături de infernului dantesco ni s-a dezvăluit. Am luat acolo act de o tragică dezumanizare: când un copil murea, ceilalți erau fericiți că le rămâne o rație în plus!...

Trenul de repatriere s-a format la Moghilev, loc de întâlnire pentru toți micii deportați și din alte zone. Copiii erau slabi, palizi, rahitici, flămânzi. Au urcat în trenul de vite, cu paie pe jos, care avea un singur vagon de clasă, plin de alimente aduse de noi, în principal pâine și marmeladă. Pe parcurs, n-au lipsit momentele tensionate, în special în timpul unui control german. Ofițerul neamț nu vroia, nici în rușul capului, să ne lase să plecăm mai departe, în pofida documentelor valabile. Vorbeam curent germana, eram

blond, calm și hotărât. Ne-a ajutat și norocul. Un ofițer român, apărut în plină gâlceavă, a tranșat lucrurile. Ne-am putut continua astfel drumul. Când trenul cu micii deportați a ajuns pe teritoriul țării, am fost nevoiți să facem o haltă de urgență, dat fiind că, după ce copiii au mărnat ca disperaiți, a urmat o inevitabilă diaree colectivă. La Iași, am sosit pe înserat. Ne-au primit președintele Comunității, dl Hahami și Tuli Horowitz. Debarcarea a fost anevoioasă, căci pentru coborârea din vagoanele de vite trebuiau aduse niște podete. Fiindcă de față se aflau și autoritățile locale, copiii mai înalți, trecuți de 14 ani, s-au ghemuit printre ceilalți, ca să treacă neobservați. Unul dintre acești copii nici nu avea nevoie de un astfel de vicieșug, fiind cu picioarele amputate. Stratagema a reușit.

Odată ajunși în țară, copiii au fost dirijați către mai multe centre, de preferință spre locul de baștină. La București, au fost cazați într-o casă a comunității, din strada Sf. Ioan Nou, apoi duși pentru consultații și tratament la Spitalul „Caritas”, aparținând Comunității Evreiești. A fost pus la punct un adevărat program de reinserție a copilor în societate, pregătindu-i pentru o viață activă. În această misiune de abnegație și devotament, s-a remarcat doamna Mela Iancu, directoarea Centrului pentru Protecția Mamei și Copiului. Orfanii au fost îngrijiți, îmbrăcați, adoptați în diferite familii evreiești, dar, în majoritatea cazurilor, pe sprijinul organizațiilor sioniste, au ajuns în Israel, unde s-au integrat”.

A consemnat ȚICU GOLDSTEIN

* Din culisele acestei repatrieri, ținem să precizăm un fapt. Autoritățile au aprobat inițial repatrierea orfanilor până la 12 ani. Conducerea Comunității solicită baremul de 16 ani, estimând această categorie la 4 000. Până la urmă, s-a acceptat limita de vârstă de 14 ani (sursa: Al. Șafan, Un tison arraché aux flammes, la Communauté juive de Roumanie, 1939-1947, Mémoires, Introduction Jean Ancel, coll. „Judaïsme/Israël”, Ed. Stock, p. 122-123).

EI ȘI-AU DAT VIAȚA. SOLUȚIA LOR A FOST MAI PUȚIN FACILĂ

Nimic nu ne poate îndreptăți să-i uităm pe cei care, în condițiile disperate ale războiului și terorii fasciste, și-au sacrificat viața în lupta împotriva unei realități absurde și ostile nu numai etniei evreiești, dar umanității înseși.

Evocăm aici memoria unor evrei din România, tineri și adulți, elevi și studenți, condamnați la moarte și executați pentru unica vină de a fi propovădui ideului „păcii în timpul războiului, al libertății în contextul terorii”.

1941, octombrie-noiembrie. Sunt condamnați la moarte și executați Lilly și Francis Paneth, Adalbert Kornhauser și Ada Grünberg (Marinescu);

1942, februarie-martie. Sunt condamnați la moarte și executați, la fortul Jilava, tinerii Gheșerîn Meirovici și Adolf (Dan) Mihailovici;

1942, aprilie-iunie. Sunt condamnați la moarte și executați, la fortul Jilava, elevii liceului evreiesc „Cultura”, din București: Leon Zalman, Iancu Moscovici și Corneliu Elias;

1942, august-octombrie. Sunt condamnați la moarte și executați, la fortul Jilava, Anton Smuck și Simion Perl;

1944, martie. 52 de tineri evrei, deportați de regimul antonescian în Transnistria și deținuți în închisoarea „Răbnița”, sunt executați de vlasoviști (ucraineni) și ruși înrolați în armata hitleristă sub comanda generalului Vlasov), în incinta Inchișorii.

Numele a sute de evrei din România sunt înscrise în Pantheonul rezistenței antihitleriste europene. Ei și-au dovedit nerememnarea, asumându-și destinul unei lupte contra unui adversar care, la momentul respectiv, era Puterea însăși.

Și chiar dacă, la rebours, în lumina unor experiențe de după cel de-al doilea război mondial, acțiunea lor ar putea să apară încă puțin absurdă, idealismul și eroismul lor nu pot fi cu nimic umbriți.

LYA BENJAMIN

Palida reacție a lumii libere

ALIAȚII ȘI EVREII

Nenumărate întrebări s-au pus cu privire la reacția națiunilor libere din Occident față de persecuțiile, jafurile și masacrele sistematice săvârșite de al Treilea Reich.

Până la începutul celui de-al doilea război mondial, presa liberă a publicat informații despre politica antievrească și despre brutalitățile deliberale ale naziștilor față de evreii din Reich și față de cei din teritoriile anexate. Marele public era deci perfect la curent cu persecuțiile ale căror victime erau evreii din Germania, Austria și Cehoslovacia. Adesea, opinia publică și-a exprimat indignarea; totuși, guvernele marilor democrații, preocupate să ajungă la o apropiere de Germania, au găsit oportun să considere atitudinea față de evrei ca făcând parte din problemele interne ale unui stat suveran și să adopte o politică de conciliere care le îndepărta orice posibilitate de intervenție. Astfel, n-a apărut nici un protest semnificativ când evreii germani au fost privați de drepturile lor civile și de posibilitatea de a-și câștiga existența. Cu toată dorința de a rămâne neutre, țările libere au trebuit să ia poziție asupra posibilității de a da azil refugiaților. America nu era pregătită să rediscute cotele de imigrare anuală și deci a limitat numărul refugiaților din Europa Centrală și de Est.

Marea Britanie - deținătoarea mandatului asupra Palestinei, în scopul de a crea acolo

un cămin evreiesc - se opunea fără milă intrării în Palestina, reducând numărul permiselor de acces. Unele state care puteau să absoarbă un număr considerabil de imigranți (ca Australia, Canada și cea mai mare parte a țărilor Americii de Sud) erau gata să primească muncitori agricoli, dar refuzau să admită liber profesioniști, negustori sau meseriași calificați. De asemenea, s-au ridicat proteste în Marea Britanie și în Statele Unite împotriva venirii medicilor.

În iulie 1938, președintele Statelor Unite a avut inițiativa de a convoca Conferința de la Evian, al cărei obiectiv era să găsească mijloacele de sprijinire a emigrării evreilor din Germania și Austria și de integrare a lor în țările de azil. 32 de țări au participat la Conferință, fapt care a dat naștere unor mari speranțe. Dar, curând, a devenit evident că marile puteri, care au organizat această reuniune, erau puțin dispuse să ia măsuri decisive vizând primirea refugiaților și astfel nu constituiau un exemplu pentru națiunile mai mici. După lungi dezbateri și discursuri, Conferința, care n-a ajuns la nici un rezultat practic, a fost înlocuită cu un comitet cu sediul la Londra. Lipsit de fonduri, acesta nu avea posibilitatea practică să dirijeze valul de refugiați către o destinație precisă. Eșecul Conferinței de la Evian a fost, pentru germani, un pretext de comentarii cinice asupra atitudinii lumii libere. Înainte de prima ședință,

Hitler a declarat ironic că el „nu putea decât să aștepte și să speră că cealaltă lume, care manifesta sentimente de simpatie față de acești criminali [evreii], va avea o inimă atât de generoasă încât să transforme această simpatie în ajutor practic”. Când a fost evident că se va încheia Conferința fără vreun rezultat concret, germanii au exploatat în mod abil situația, pretinzând că atitudinea țărilor democratice de a condamna politica germană față de evrei nu era decât simplă propagandă. Cert este că aceste mari democrații nu voiau să primească evrei.

După declanșarea războiului, valul de știri asupra condiției evreilor din Germania și din teritoriile ocupate de această țară s-a potolit. Până la jumătatea anului 1942, tendința generală era de a considera persecuțiile sistematice contra evreilor ca făcând parte din opresiunea globală ce bântuia în țările cucerite. La începutul anului 1942, în țările occidentale au ajuns unele informații asupra activității trupelor de șoc („Einsatzgruppen”) și a masacrelor săvârșite în lagărele morții. Către mijlocul anului 1942, zvonurile îngrozitoare privind „soluția finală” și atrocitățile naziștilor se confirmau. Aceste știri suscitau oroare și indignare în țările alianței antinaziste, în special în Statele Unite și în Marea Britanie. Dar, o dată în plus, în practică, planurile evreilor privind salvarea coreligionarilor lor se lovira de un refuz net.

Astfel, procedurile aferente transferului de dolari, care ar fi putut salva numeroase vieți evreiești, n-au fost aprobate.

În plus, politica privind cotele de imigrare va rămâne inflexibilă. Toate sugestiile trebuiau să fie supuse unei administrații greoaie și lente, incapabilă să rezolve probleme de acest nivel. Ele rămăneau deci fără efect.

În aprilie 1943, în momentul când în Ghetoul din Varșovia evreii luptau pe viață și pe moarte, o conferință la care au participat principalii aliați s-a reunit în Bermude, pentru a examina din nou problema refugiaților. Ca și cea de la Evian, ea n-a ajuns la nici un rezultat practic. Singura măsură pe care a luat-o a fost să restabilească Comitetul interguvernamental muribund, care nu avea nici o putere de acțiune.

Poziția adoptată de aliați prevedea ca nici o acțiune militară să nu fie întreprinsă dacă nu se insera în planurile lor pur strategice, salvarea refugiaților și asistența care li se putea acorda trebuind să aștepte victoria finală asupra nazismului. Această atitudine a fost urmată riguros. Nici o acțiune de ajutor sau de salvare n-a fost întreprinsă, chiar în cazurile în care ea n-ar fi prejudiciat nici un fel de operațiuni militare. Ne gândim la bombardarea căii ferate spre Auschwitz, care ar fi încetinit fluxul evreilor spre crematorii, bombardare cerută, dar care n-a fost niciodată executată.

EVREII ÎN LUPTĂ

Cu toate condițiile atroce care prevalau în gheto-uri, evreii continuau rezistența lor înverșunată și lupta pentru supraviețuire. Ei căutau să se ajute între ei, manifestând deseori o dăruire magnifică, mergând până la sacrificiul de sine. Mii de mame au refuzat să-și salveze propria viață, dăruind-o copiilor. Mii de evrei au preferat moartea, abandonării familiilor lor.

În gheto-uri, mișcările clandestine participau la toate aspectele vieții evreiești. Cea mai mare parte dintre partidele politice și organizațiile de tineret active în comunitatea evreiască dinainte de război continuau să funcționeze în clandestinitate. Organizațiile de tineret își urmau programul lor de a strânge legăturile cu pământul Israelului. În unele localități au fost create școli clandestine, mascate în întreprinderi economice rentabile. Presa clandestină publica știri asupra evenimentelor de pe front și sublinia necesitatea de a se opune dușmanului nazist.

Rezistența armată a evreilor a cunoscut trei aspecte:

- rebeliunea armată în gheto-uri și în lagăre;
- formarea unităților de partizani;
- aderarea la mișcările de rezistență în Europa ocupată.

Lupta armată a evreilor din Polonia era condusă de Organizația Evreiască de Luptă, care cuprindea membri din diverse mișcări de tineret și copii (Dror, Hașomer Hațair, Akiva, Gordon, Hanoar Haționi), două grupări din Poalei Zion,

membri din Bund și comuniști evrei.

Militanții acestei organizații au fost în fruntea revoltelor din Varșovia, din Białystok, din Cracovia, ca și a celeia din regiunea Zagłębia.

Revolta din Ghetoul Varșoviei, în 1943, însuflețită și condusă de Mordehai Anielewicz, a fost, poate, cea mai glorioasă. Organizația militară evreiască Betar a luat parte activă la insurecția Ghetoului Varșoviei, cea mai importantă mișcare populară evreiască contra naziștilor și prima rezistență armată civică de masă, antihitleristă, care s-a produs în Europa.

■ Eliberarea supraviețuitorilor de la Buchenwald - zi de bucurie fără seamăn, dar fiecare dintre acești oameni păstrează în suflet o suferință de nevindecată

Rezistența armată și lupta pentru supraviețuire

În general, mișcările clandestine din diverse țări nu au ajutat deloc evreii în organizarea rezistenței. Evreii n-aveau decât puține arme sau chiar deloc. Rezistența poloneză a furnizat Ghetoului din Varșovia doar 60 de pistoale de calitate mediocră și un stoc limitat de muniții. Luptătorii evrei erau perfect conștienți de faptul că nu puteau învinge și nici supraviețui bătlăliei.

În august 1943, o insurecție a izbucnit în Ghetoul din Białystok. Cea mai mare parte dintre combatanți au căzut în bătlălie. Aceia care au supraviețuit s-au ascuns în păduri ori s-au alăturat partizanilor. Alte revolte au avut

loc în numeroase lagăre sau gheto-uri. La Vilna, unde Organizația Unită a Partizanilor cuprindea membri din toate partidele politice evreiești, numeroși combatanți clandestini au evadat din gheto-uri din iunie până în septembrie 1943, pentru a se refugia în păduri și a forma unități de partizani, care au luptat contra germanilor și au participat la eliberarea orașului de către armata sovietică.

În anii 1942 și 1943, numărul partizanilor evrei a crescut constant. Ei au jucat un rol considerabil în Rezistența franceză, iar în Olanda au ajutat numeroase persoane să treacă granița. Au fost evrei și în Rezistența belgiană. Unii evrei au jucat un rol important în revolta izbucnită, în vara anului 1944, în Slovacia. Cea mai mare parte a evreilor care s-au refugiat în munții Iugoslaviei s-au alăturat armatei de partizani comandată de Tito. În pădurile Bielorusiei

■ Partizani evrei în pădurile Lituaniei

și Ucrainei, mii de evrei au format grupuri de partizani evrei sau mixte, distingându-se în luptă. În păduri au amenajat adăposturi pentru refugiați necombatanți și pentru familiile care au scăpat de teroarea nazistă. Ele erau în paza partizanilor evrei, care se ocupau și de procurarea hranei.

Revolte au izbucnit chiar în lagărele morții. Astfel, evreii internați au aruncat în aer crematoriile de la Auschwitz și au încercat să fugă. La Sobibor, prizonierii au ucis gardienii SS. Sute dintre ei au fost uciși de gloanțe, dar unii au reușit să scape.

Supraviețuitorii, epuizați de vitregia sortii și de nenorocirile care s-au abătut asupra lor, au găsit, totuși, forța de a lupta pentru dreptul lor de a intra în Israel. Ei au format avangarda „imigrației ilegale” și au constituit un factor primordial în lupta politică pentru crearea Statului Israel suveran și independent.

Cea mai mare parte dintre ei au putut să reclădească, în această țară, o viață nouă pentru ei și pentru copiii lor.

PE FRONT

Pierre Van Paassen - un ziarist american de origine olandeză, excepțional documentarist și analist, apărător inveterat al celor oprimați, a scris o carte intitulată „Aliatul uitat”. Cel ce a fost uitat, la încheierea păcii, a fost poporul evreu. Cartea a fost scrisă înainte de proclamarea

„...Premierul Rabin a subliniat, între altele, faptul că, în cursul celui de al doilea război mondial, aproximativ 1,5 milioane de evrei au luptat sub drapelele Aliatilor”.

(„România liberă” - 28 aprilie 1995, pag. 8)

independenței Statului Israel și constituie o pledoarie în favoarea creării unei entități statale evreiești.

ALIATUL UITAT

Cu mult înainte de înființarea Brigăzii Evreiești, foarte mulți evrei din Palestina s-au înrolat - individual ori ca formații compacte - în armata britanică. Epopeea unei asemenea formațiuni, care nu avea voie să lupte sub drapelul propriu - redată în volumul respectiv -, o prezentăm mai jos.

[...] Când brigada întâi a Franței Libere, compusă mai cu seamă din soldați din Legiunea străină, după ce înaintase spre nord, prin Sahara, de la Fort Lamy pe lacul Ciad, fu prinsă în cursă de către Rommel la Bir Hacheim, în Libia, în iunie 1942, și acolo, încheșându-se de pământul stâncos, îndeplini miracolul unui al doilea Verdun, ținând poziția pentru Montgomery o lună întreagă, în timpul fazei celei mai critice a bătăliei din Libia, respingând în fiecare oră bombardamentul unor enorme valuri de Stuka, o companie de ingineri evrei, aparținând Carabinierilor Vest-Africani ai Regelui, trecu prin aceleași împrejurări la Mechili, la 50 de mile spre est. Epopeea militară a evreilor a fost relatată în comunicatele generalului Koenig al Franței Libere.

Sarcina companiei evreiești în acest loc era să pună un câmp de mine în formă dreptunghiulară, pe o suprafață de patru mile pe trei.

Inginerii abia începuseră să lucreze, trasând conturul câmpului de mine, prin baterea de făruiși și legarea lor cu sârmă ghimpată, când germanii îi descoperiră.

Mechili fu înconjurat din trei părți de un lanț de tancuri inamice, atât germane, cât și italiene, și garnizoana inginerilor fu izolată de orice contact cu lumea din afară. Înainte de atac, generalul de brigadă însărcinat cu operațiunile a trimis un tanc cu un steag alb și cu mesajul de a ridica steagul de supunere. Aceasta se întâmplă în dimineața de 10 iunie. Maiorul Liebman zise ofiterului german care adusese mesajul:

- Noi nu avem steag alb! Tot ce avem este drapelul alb-albastru al Sionului! Pe acesta îl vom ridica.

- Sie Sind Jude? (Ești evreu?) - întrebă germanul plin de mirare, bătut pînă la pînă și plecă.

După șase ore, tancurile veneau uruind

înspre poziție, șazeici într-o coloană și câte 25 în celelalte două. Un val de avioane Stuka, care apărău în același timp, fu silit să-și arunce bombe înainte de vreme, fiind atacat de Kittyhawks britanice. Dar tancurile uriau înainte. Evreii nu traseră până când primii monștri de metal au ajuns la țărșii cu sârmă ghimpată. Atunci îi dădură drumul. Două tancuri explodară la atingerea minelor; nouăsprezece fură lovite de proiectile antitanc. Un singur sergent evreu nimeri șapte dintre ele.

Întâlnind atâtea rezistență neașteptată, principala coloană de tancuri, care aparținea diviziei italiene „Ariete”, opri, făcând semn celorlalte și începu să se retragă. Acesta era momentul pentru care se pregătise maiorul Liebman. Șazeici dintre oamenii săi, care fuseseră ascunși în tranșee, în apropiere de extremitățile câmpului de mine, se repeziră, când italienii întoarseră și atacară tancurile în retragere, în partea lor vulnerabilă din spate, cu grenade de mână, sticle pline cu gazolină și arme automate. Câțiva evrei săriră în spatele tancurilor, trăgând cu revolverele în turele și în deschizătură tunurilor. În felul acesta, încă cinci mașini inamice fură distruse. Când ultimele tancuri italiene se îndepărtară, aviatorii englezi se lăsară jos de tot, deasupra câmpului de mine și făcără evreilor semne cu mâna.

A doua zi, germanii supuseră Mechili unui bombardament aerian fără milă. Ei repetară atacul de două ori pe zi. De bună seamă, hotărâseră să ia poziția prin atacuri aeriene, să măture mica garnizoană și să curețe drumul pentru tancurile lor, în jurul extremității din stânga a flancului lui Montgomery. Timp de șapte zile, bombezele căzură ca grindina, prefăcând câmpul de mine într-un iad urlător de oțel, în care părea cu neputință să reziste nervii sau viața omenească. O escadrilă de Stuka nu apuca să treacă și să-și arunce fioaroasa încărcătură, când cealaltă se arătă la orizont. Se lăsară în picaj și bombardau camioanele, tranșeele, tunarii. Răsturnară pământul și bombardară fără întrerupere câmpul de mine, îsemănând de cratere adânci, până când Mechili deveni un infern de proiectile de fier încălzite la roșu, într-un infern de căldură arzătoare, care era deșertul. Cu toate acestea, evreii rezistară.

La 20 iunie, tancurile se reîntoarseră în masă. La apropierea lor, apărătorii obosiți și flămânzi ieșiră din tranșee și se repeziră la

tunuri. Din nou respinseră atacul diviziei Ariete, în timp ce o luptă aeriană avea loc deasupra capetelor lor, și avioanele britanice goniră Stuka-urile venite să dea garnizoanei *le coup de grâce*. Dar la sfârșitul acelei zile, deși patruzeci și unu de tancuri fumegânde făceau mărșurie despre abilitatea teribilă a tunarilor evrei, din cei 500 de oameni cu care pornise maiorul Liebman, nu mai rămăseseră decât 90.

Au trecut încă zece zile. În fiecare zi italienii reînnoiau atacul, scormonind câmpul de mine cu un foc ucigător, ajungând, cu fiecare asalt, tot mai aproape de poziția centrală. Apoi, puțul de apă a fost lovit și dărâmat de o bombă de Stuka bine ținută și agonia începu. Din acea zi, rația de apă a fost redusă la o jumătate de litru pe zi, din bidoanele de tinichea aruncate de R.A.F.*.

La 1 iulie mai rămăseseră 45 de oameni, o mână de momăi de nerecunoscut, care abia își mai păstrau aspectul omenesc, cu părul vâlvoi, cu privirea rătică, plini de murdărie, gâlbejiți la față, unii dintre ei aproape goi, deoarece hainele le fuseseră smulse de presiunea aerului, provocată de explozia a 500 de livre de bombe.

La 2 iulie, ei au avut de înfruntat ultimul asalt la ora 6 dimineața, au mai pierdut doi oameni și i-au pus pe italieni, din nou, pe fugă. La ora 10, un observator, care abia mai putea să vorbească, deoarece limba i se lipsea de cerul gurii uscate, l-a prevenit pe maiorul Liebman că o coloană de camioane se apropia, având în frunte un automobil, care purta tricolorul Franței. Comandantul, deși rănit la cap, s-a ridicat în picioare,

clătănându-se și a dat semnalul de răspuns.

Soldații francezi se apropiară. Erau rămășițele armatei Franței Libere de la Bir Hacheim, care primiseră ordinul să se retragă în seara precedentă. Evreii au ieșit din tranșee, părăd niste strigoi schingiuiți. Generalul Koenig al Franței Libere a înaintat spre maiorul Liebman și l-a îmbrățișat. „*Vous avez tenu bon, jusqu'au bout*” (ați rezistat până la sfârșit), zise. Apoi lacrimile sugrumară vocea francezului.

Evreii au căpătat apă și maiorul le spuse că vor întovărăși coloana franceză. Asediul încetase. Soldații francezi încărcau în camioane echipamentul rămas. Un grup de Spitfire** se ridică deasupra lor și piloții își flutură coifulor.

Unul dintre soldații evrei coborî drapelul alb-albastru al Sionului, îl înfășură și vru să-l pună în teaca lui, când generalul Koenig îl văzu și îl întrebă ce face.

- Nu avem voie să ridicăm drapelul nostru - explică maiorul Liebman -, e împotriva regulamentului...

- Pardon - zise generalul Koenig -, eu comand aici. *Je m'en fous pas mal des régulations* (puțin îmi pasă de regulamente). Acest drapel va sta în automobilul meu, în față, alături de tricolor. Acolo îi este locul. *Nous sommes victorieux tous es deux* (am învins amândoi)! Și, întorcându-se spre soldații săi, ofiterul francez strigă: „*Légionnaires! Le drapeau juif! Salut!*” (Legionarii! Drapelul evreiesc! Salutați!...) [...]

* R.A.F. = Royal Air Force - aviația engleză.

** Avioane de vânătoare britanice.

Recviem pentru un parașutist

La muzeul eroilor din Ierusalim a avut loc recent un simpozion dedicat acțiunii parașutiștilor. Lista oficială conține 32 de nume de parașutiști și încă cinci nume de militari ce au executat misiuni similare fără a fi parașutați; din acest total de 37, șapte parașutiști au căzut în mâna naziștilor și au fost executați, deci „căzuți în acțiune”. Unul din ei e Aba Bardiceff.

Pe Aba Bardiceff l-am cunoscut în 1935 la Seminarul lui „Hanoar Hatair” de la ferma Floreasca de lângă București.

Ca și mulți alții din generația sa, idealul lui era plecarea în Eretz Israel. Neglijând studiile universitare, el se dedică activităților organizatorice, cutureieră România în lung și în larg pentru a atrage tineretul evreu în rândurile lui „Hanoar Hatair”.

În cadrul colaborării cu serviciile strategice secrete britanice, Sohnut-ul (Agenția Evreiască)

cartierul general al lui Tito, trece granița în Ungaria. Un ordin britanic îl împiedică să ajungă în România.

La 23 august a avut loc răsturnarea din România.

Războiul se îndepărtează spre granițele Slovaciei. La Banska Bistrită, unități meoslovace de partizani organizează o revoltă civico-militară. Ei reușesc să-i izgonească pe nemți și să se organizeze într-un teritoriu pe care-l stăpânesc.

Aliații decid că acolo trebuie trimisă urgent o delegație militară anglo-americană care să sprijine acțiunile rezistenței. Printre ei figurează și un ofiter britanic, locotenentul Robert Willis, noua identitate militară a lui Aba Bardiceff.

În septembrie și octombrie 1944, trei ofițeri englezi și șapte ofițeri americani, în uniforme americane, decolează de la Bari (Italia) și sunt parașutați la Try Dubi (Slovacia).

Acțiunea de rezistență, ce începeuse la 29 august 1944, agonizează după trei luni.

Față de ofensiva germană, partizanii și o parte din misiunea militară americană se retrag în munții Tatra.

Trupele germane sunt pe urmele lor. Membrii grupului se ascund în păduri. Partizanii slovaci îi cazează în bărci de pădurici. Aici ei îngrijesc pe bolnavi, mulți cu picioare înghețate. Lipsiți de alimente, ei intră în legătură cu sătenii din împrejurimi. Aceștia îi trădeză. Germanii organizează atacul contra lor. După o luptă scurtă, ei cad în mâinile germanilor. La 4 ianuarie 1945, sunt identificați în închisoarea din Bratislava, iar de aici ajung în lagărul de exterminare de la Mauthausen.

O echipă specială de anchetatori SS, trimiși din Berlin de către șeful SS, Ernst Kaltenbrunner, îi anchetează timp de săptămâni. După una din versiuni, la 26 ianuarie 1945, Kaltenbrunner ordonă executarea prizonierilor, printre ei aflându-se și locotenentul Robert Willis.

■ Păstrând proporțiile, lupta grupului de evrei de la Mechili se aseamănă cu cea a Brigăzii Franței Libere, comandată de generalul Koenig, asediată la Bir Hacheim

PE FRONT

Brigada Evreiască împotriva Wehrmacht-ului

Brigada Evreiască a fost o grupă de mărimea unei brigăzi din armata a 8-a britanică din Italia, fiind compusă din 5 000 de soldați și ofițeri din Palestina de atunci. Două treimi din efectiv erau infanteriști, restul alcătuiau servicii auxiliare, ca: artilerie de câmp, vehicule de atac, un mare parc de transport, servicii sanitare de campanie, rabinat de campanie și altele.

Comandantul era generalul de brigadă Frank Benjamin, evreu din Anglia, care participase activ și la cucerirea Madagascarului. Cu excepția unei jumătăți de duzină de ofițeri englezi, unitatea era complet iudeo-palestiniană. Mai întâi, cele trei batalioane existente au fost strânse la Alexandria și supuse unui antrenament dur. La 1 noiembrie 1944, au sosit în Italia. După o pregătire exigentă, în Apeninii înzăpeziți, brigada a intrat în prima linie de foc, la sud de Lago Cammaccio.

În cursul lunilor martie și aprilie 1945, soldații Brigăzii Evreiești au luat parte activă la luptele împotriva armatei germane, mai ales în lupte nocturne, cu care ocazie au luat

prizonieri germani, dar au și pierdut 36 de soldați uciși și peste 120 răniți. Cele trei batalioane de infanterie au luat parte la ofensiva finală hotărâtoare a aliaților (10 mai 1945), au trecut râul Senio și au înaintat în spațiul Imola-Bologna. În total, participarea la lupte a durat numai 40 de zile. Dar așteptarea a luat sfârșit prin înfruntarea naziștilor cu arma în mână.

Încă de la începutul războiului, Chaim Weizman și Moshe Shertok (Sharet) făcuseră englezilor repetate propuneri de a include în armata britanică voluntari din Palestina. Dar atitudinea tradițională proarabă a administrației mandatare britanice și a Ministerului Coloniilor de la Londra a înăbușit încă din fașă asemenea visuri sioniste de „mare amploare”. Cu toate

mutat între timp de la Tarvisio spre Belgia și Olanda, a fost dizolvată în 1946 și demobilizată în același an în Palestina. Dar au mai rămas în Europa încă 140 de soldați, pentru a nu lăsa să se distrugă opera de educare și organizația pentru plecarea ilegală spre Palestina. Ultimii membri ai acestui grup s-au întors abia la mijlocul lui 1947, tocmai la timp pentru ca, împreună cu camarazii demobilizați mai înainte, să ia parte la Războiul de Independență.

După participarea activă la război și „sionizarea” supraviețuitorilor, îi aștepta pe soldați o a treia sarcină, nu mai puțin importantă: să colaboreze decisiv la edificarea armatei israeliene, tocmai înființată. Din nou, sute de ofițeri, unii cu formație de stat major, mii de subofițeri și simpli soldați cu experiență de luptă, specializați în Morse și transmisiuni, descifrare, servicii sanitare, artilerie, aprovizionarea la scară mare, aparate de metrologie și meteorologie, experți pentru avioane, parașutiști și toate celelalte servicii ale unei armate moderne și-au găsit utilizarea.

Pregătirea diversificată din armata britanică a oferit noii armate israeliene sute, ba chiar mii de specialiști militari, care, la rândul lor, au devenit instructori. Doi șefi de stat major (Maklef și Laskow) au fost ofițeri în Brigada Evreiască, câțiva generali de divizie, precum comandantul celei de-a 7-a divizii, Shlomo Shamir (porecla „Fistuk”) sau Nachum Golan (în brigadă: Sergeant Spiegel), primul comandant al diviziei Golani și șefi de secție în statul major, ca Ben-Arzi,

comandantul radiocomunicațiilor și mulți alții au avut partea lor în edificarea și succesele armatei, aviației și marinei în războiul din 1948-49.

Armata israeliană de azi este o simbioză spiritual-ideologică între planificarea temeinică și disciplina armatei britanice și spiritul de improvizație și liberă inițiativă a tuturor gradelor, care, la timpul său, corespundea formațiunilor Palmach și Hagana.

Au trecut 50 de ani de când Churchill, căruia i se datorează înființarea Brigăzii Evreiești, a scris, printre altele, într-un memorandum către ministrul Său de război: „... (despre propunerea ca acest contingent să aibă un steag propriu). Mă voi sfătuși cu regele. În nici un fel nu mă pot gândi ca acestui neam chinat, risipit în toată lumea, care în epoca noastră suferă ca nici un altul, să i se refuze satisfacția unui drapel propriu”.

La sfârșitul lui septembrie 1994, ultimele câteva sute de veterani s-au adunat în moșavul Avichajil de lângă Netanya, pentru a comemora jubileul de 50 de ani al brigăzii. Ei au pornit la luptă, dar au avut puterea și de a-i îndemna și convinge pe supraviețuitorii Holocaustului să vină în Israel. Și, ca și când aceste două lucruri nu ar fi fost suficiente de importante, ei au avut o contribuție hotărâtoare la structura noii armate de apărare a Israelului. Și au reușit pe deplin.

A. SPIEGLER

(După „Illustrierte Neue Welt”, nr. 98/1995)

■ Cu Tora înainte

Jewish Brigade Welcomed To Fight With

ADVANCED ALLIED HQ, Eighth Army. It was announced today that a Jewish Brigade is under consideration for inclusion in the 8th Army. A statement issued last Sunday, the War Office stated that the Government had decided to accept a request by the Jewish Agency in Palestine that a Jewish Brigade Group should be formed and take part in active operations.

WARRIORS OF ISRAEL

'Jude' Meets The Superman

By Sgt. JACK POISEL, Staff Writer

WITH THE JEWISH BRIGADE OF THE 8TH ARMY FRONT

REVENGE is neither sweet nor simple. The modern warriors of Israel have discovered it. It was not simple because it took almost five years of waiting. Today, they were admitted to the front.

Jewish Brigade With 8th Army Scores In Its First Small-Scale Action Against Nazis

Jewish Brigade In Italy Fighting With 8th Army

ADVANCED ALLIED HQ, March 25. The Jewish Brigade, which has been fighting in the 8th Army front, has scored its first small-scale action against the Nazis. The brigade, which is composed of Jewish soldiers from Palestine, has been fighting in the 8th Army front since its arrival in Italy.

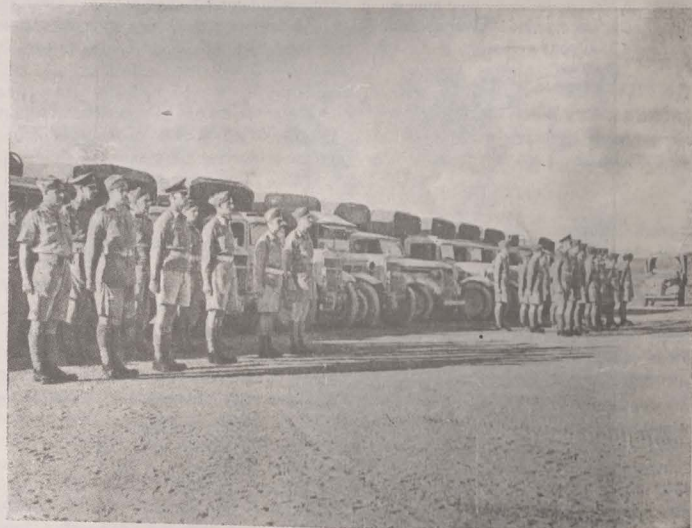
acestea, 30 000 de voluntari evrei din Palestina s-au înrolat în armata britanică și au efectuat servicii militare în cadrul unităților engleze.

Au fost mulți incluși în unități de comandă, au existat piloți de vânătoare (de exemplu, actualul președinte Ezer Weizman), au fost soldați și ofițeri în Navy (marină) și Royal Engineers (geniu), în unitățile cartografice, șoferi și mecanici în numeroasele unități mecanizate. 5 000 de femei au prestat serviciul ușor în teritoriu străin, neobișnuit pentru ele, ca surori medicale, conducătoare de autocamioane și în administrație. Numărul celor 30 000 de voluntari era mare, căci populația evreiască totală a Palestinei număra atunci mai puțin de 600 000 de persoane.

După armistițiul din Italia, brigada a fost concentrată la Tarvisio, o mică localitate pitorească la tripla graniță Italia-Austria-Iugoslavia. Acolo, zeci de mii de evrei care scăpaseră de Holocaust s-au întâlnit prima dată cu soldați evrei. Erau mândri de existența unei asemenea unități combătătoare și de faptul că simbolul ei era Steaua lui David, cusută la umărul stâng, cu numele unității în limba ebraică și engleză.

Membrii brigăzii deveniseră un sprijin pentru supraviețuitori. Sute de soldați au căutat în Europa urmele familiilor celor salvați, au ajuns la ai lor, cel mai adesea în vizitele „ilegale” nepermise de armata engleză în toate lagărele de deportați din Austria și Germania. Drumurile lor i-au dus până în Norvegia, în republicile baltice, Polonia, Ungaria, Iugoslavia și România, câțiva soldați au ajuns chiar până departe în Siberia. Mulți soldați, învățați în viața civilă, erau acum - tot ilegal - folosiți în lagăre ca profesori de ebraică, profesori pentru recalificarea manuală sau ca profesori de sport.

Brigada, al cărei sediu fusese

■ Înainte de misiune

„Am luptat în Brigada Evreiască”

Domnul Samuel Stein, membru al redacției noastre, a făcut parte din Brigada Evreiască. De curând, în cadrul unei festivități desfășurate la Ambasada Marii Britanii de la București, transmisă de canalul de televiziune NBC și de posturile noastre TV, i s-a înmănat o medalie, distincție menită a marca participarea și contribuția sa la înfrângerea Germaniei naziste. Ne face plăcere să-l felicităm încă o dată pe acest veteran de război antihitlerist și să publicăm în continuare câteva din gândurile sale.

„La izbucnirea războiului, noi (pe vremea aceea locuam acolo), locuitorii evrei ai Palestinei de atunci, ne-am mobilizat în luptă contra celui mai mare dușman al omenirii și, bineînțeles, al nostru, al evreilor. Tot își dăruia contribuția la efortul de război, unii luptând chiar cu arma în mână. De remarcat că în fruntea combatanților s-au aflat locuitorii kibbutzurilor.

S-au înghesbat companii, batalioane și apoi brigada. Mă mândresc că am făcut și eu parte din această Brigadă Evreiască. Principalele câmpuri de luptă la care am luat parte au fost în Italia. Brigada noastră era o brigadă de infanterie, avându-l drept comandant pe generalul Levy Benjamin.

Mulți soldați ai brigăzii erau originari din România. Voi enumera numai pe câțiva, precum: Iacov Berger (Nahum), vâstarul unei familii religioase din Transilvania, fostul sportiv, sergentul Leizer Șuli, din București și alții și alții.

În să arăt că n-a fost deloc ușor să luptăm împotriva soldaților „Herrenvolk”-ului. Mai ales

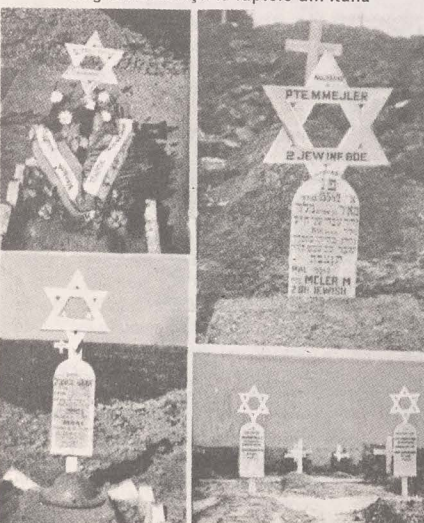
când Brigada Evreiască avea ca adversar unități germane de elită, ca, de exemplu, pe cei din „Jaeger Regt”, din divizia germană „Jaegers: 42”.

Luptele au fost crâncene, cu multe victime de partea noastră. N-am să-l pot uita niciodată pe comandantul meu de grupă, Iosef Cohen, rănit mortal într-unul din asalturile noastre de pe malul râului Senio, nu departe de Castel Bolognese.

Am fost chemați să-i despresurăm pe soldații altui pluton, care atacase o unitate germană de elită. Noi am reușit să-i punem pe fugă pe trufașii hitleriști. Au avut și ei pierderi, pentru că am găsit multe coifuri găurite de gloanțele noastre, dar reușiseră să-și evacueze morții și răniții.

Închei aceste rânduri cu un gând de căldă amintire și recunoștință față de camarazii mei căzuți în luptă și cu un sentiment de mândrie că destinul mi-a dat posibilitatea să ajut la eliberarea fraților mei”.

SIMSON BEN ZEEV

■ Numeroase morminte jalonează trecerea Brigăzii Evreiești

DEZNODĂMÂNTUL

Nu sunt istoric, ci doar un scriitor pe care-l fascinează istoria, cu precădere cea a ultimului război mondial. Din păcate, războiul reprezintă experiența mea fundamentală de viață. Mi-am purtat și eu tinerețea într-o uniformă militară, am zăcut prin gropi și tranșee, în mână nu cu un condei, ci cu o armă ce împoșca moartea; am văzut cu ochii mei, care nu dezbăcaseră încă prea multe fete, cum bătrâna doamnă dănuia zi și noapte între fronturi, secerând fără milă; am săpat cu o lopată de infanterist morminte individuale, ca și gropi comune; am asaltat orașe mari și mai mici; am trecut noaptea, dormind pe picioare, prin așezări cu case omenești prefăcute în cenușă, în care cărbunii mocneau incandescent, amintind de ochii zidurilor... Cenușă... bărne negre, indoliate de flăcări... Am mărșăluit, obosit de război, pe drumuri desfundate, mi-au ieșit în cale lagăre de exterminare, cadavre vii; moartea m-a căutat de multe ori, uneori prin adăposturi adânci, alteori la lumina soarelui, în clipe de acalmie a frontului, neizbutind să mă înhațe, ci doar să mă facă să sângerez.

Mai de mult, sub impulsul amintirilor din acea epocă nefericită, izvorâte parcă din ascunse răni necicatrizate, am așternut pe hârtie următoarele cuvinte:

„Zăceam într-o groapă. Ca într-un mormânt zăceam. Și mă apăsa un cer negru, clădit din bulgări de pământ. Și mă simțeam obosit ca un infanterist ajuns la frontiera dintre război și pace, dintre viață și moarte.

Deodată, un soldat, rămas în afara gropii mele de transmisionist de linia întâi, se apucă să înlăture, cu o frenezie sălbatică, bulgării de pământ pentru a mă redescoperi. „Băii - îmi strigă el, rânjind cu o fericire amestecată cu un licăr de demențialitate. S-a terminat războiul! Gata, băii! Leși de acolo!... Ca să-l cred, îmi întinse un bidon militar, fabricat cu acuratețe germană, și adăugă: „Bea, mă, și mulțumește-ți lui Dumnezeu!”

Am băut. Când m-am trezit din somnul spiritului, pe pământ, într-adevăr, pogorâse pacea. Am prins a mă iscodi ca și cum mi-aș fi pierdut ființa și, pe neașteptate, după câțărâ îndelungi, aș fi regăsit-o. M-am așezat atunci

Ultima noapte de război, prima noapte de pace

cu mine însumi la umbra unui stejar mutilat de schije, încercând să-mi închipui multe, printre altele, și prima zi de pace pășind cu ramura de măsline pe meridianele lumii. Bineînțeles, n-am izbutit. Imaginația mi-era sleită ca trupul unei femei siluite. Fără voia mea, mi-a încolțit în suflet curiozitatea, pom otrăvit, rodind în toate anotimpurile anului întrebări chinătoare. Nu o dată am pornit la drum lung, în căutarea unor răspunsuri, care, între timp, până să fi ajuns să le simt respirația, au devenit istorie, iar în anumite cazuri istorie secretă sau ultrasecretă...”

(...) La 0 și 43 minute, în ziua de 9 mai, s-a terminat semnarea actului cu privire la capitularea necondiționată. Am invitat delegația germană să părăsească sala.

Keitel, Friedeburg și Stumpff, ridicându-se de pe scaune, s-au înclinat și au ieșit din sală cu capul lăsat în jos. Ofițerii lor de stat-major i-au urmat.

Autorii interesantei cărți „Procesul de la Nürnberg” povestesc, că, în final, s-a produs totuși un incident. Îl redăm și noi, aidoma, deoarece îl considerăm veridic.

Între timp, Keitel încearcă să câștige timp pentru refugiați care se retrag. Îl cheamă pe translator și-i declară că, din cauza legăturilor proaste, ordinul de încetare a focului are nevoie de cel puțin 24 de ore pentru a ajunge la trupele combatante.

Translatorul este încurcat. Jukov se ridică indignat și spune rece: „Rog delegația germană să părăsească sala”.

Cei trei se ridică. Keitel încheie mapa cu actul fatal, o strânge sub braț, schitează un salut vag, pocnind din călcăie, și iese.

ZIUĂ MULT AȘTEPTATĂ. La ceasul când cei trei reprezentanți ai Wehrmacht-ului semnau documentul capitulării, multe lucruri încă nu fuseseră calculate. Dar mai ales nu se calculaseră pierderile pricinuite omenirii de cel de-al doilea război mondial. În Europa, războiul a ținut 5 ani și 9 luni, în timp ce în Oceanul Pacific s-a prelungit cu încă 120 de zile.

Marea conflagrație a secolului al XX-lea a supt vlagă a 61 de state, cu o populație de 1,7 miliarde de oameni, adică trei pătrimi din omenire, mistuind eforturi umane și valori

materiale inestimabile. Operațiile militare s-au desfășurat pe teritoriul a 40 de state din Europa, Asia și Africa, însumând o suprafață de aproape 22 000 000 km².

Ultimul război mondial, opera lui Hitler și a imperialismului german, italian și japonez, a devorat oameni, sate, orașe. Masa îmbeșugată la care s-a ospătat războiul a costat zeci de bilioane de dolari.

Nu credem ca din ziua de 9 mai 1945 și până în prezent prețul de cost al războiului să fi scăzut.

ANGLIA. Vestea cea mare a fost anunțată la posturile B.B.C. de Winston Churchill.

Ostilitățile vor înceta oficial - anunța el emoționat - la un minut după miezul nopții de azi 8 mai, dar pentru a salva vieți omenești, încetarea focului a fost sunată de pe acum de-a lungul întregului front. Așadar, războiul în Germania s-a terminat.

Anglia trecuse prin 1224 de alarme aeriene, Londra fiind obiectiv nr. 1 al aviației hitleriste. Terorizați și de faimoasele proiectile zburătoare, londonezii se evacuasera în interiorul țării. La 9 mai 1945, zărele britanice lansaseră un apel către cei evacuați: Londonezi, înapoiți-vă la casele voastre!

UNIUNEA SOVIETICĂ. La Moscova, 30 de salve trase din 1 000 de tunuri au salutat zorile mult așteptatei zile.

I. V. Stalin, comandantul suprem al armatei sovietice, s-a adresat popoarelor sovietice, spunând:

Marele Război pentru Apărarea Patriei s-a încheiat prin victoria noastră totală. Perioada de război din Europa s-a terminat. Începe perioada dezvoltării pașnice. Dragii mei compatrioți, bărbați și femei, vă felicit cu prilejul victoriei.

STATELE UNITE. Washington. Harry Truman, proaspătul președinte al S.U.A., s-a adresat și el poporului american:

Clipa aceasta este solemnă, dar glorioasă. Cer populației Statelor Unite, oricare ar fi credința ei, să aducă duminică 14 mai mulțumiri de bucurie Domnului pentru victoria dobândită.

Peste câteva zile, președintele avea să semneze decretul-lege pentru prelungirea serviciului militar obligatoriu cu încă un an. Iar în marea țară, erau pregătite pentru inaugurarea

războiului nuclear două „micuțe” bombe atomice.

FRANȚA. Războiul s-a terminat - notează generalul Charles de Gaulle în jurnalul său de zi. *Întâia Victoria: Victoria Națiunilor Unite și a Franței.* Puțin mai târziu mă duc în Piața Étoile. Piața e plină de o mulțime care, după sosirea mea, devine în câteva clipe imensă. Numai ce-mi aduc omagiul la Mormântul Soldatului Necunoscut și mulțimea izbucnește într-o furtună de aclamații, rupând cordoanele. Mă smulg cu greu torentului. Totuși, această manifestație, cortegiile organizate, cântărele clopotelor, salvele de artilerie, discursurile oficiale nu împiedică ca bucuria poporului, ca și a mea, să rămână gravă și stăpânită.

ROMÂNIA. Cântărele victoriei pluteau și peste rânilor necicatrizate ale plaiurilor românești, vestind tuturor acea clipă solemnă de trecere de la război la pace, de la un anotimp al războiului la altul!

La ședința solemnă a guvernului român, dl dr. Petru Groza declară:

„Primul nostru gând aleargă cu pietate spre cei care au plătit cu viața lor această zi măreață a VICTORIEI; să păstrăm deci o pioasă clipă de reculegere în amintirea lor”.

Trebuie să știm că România a contribuit la marea victorie a Națiunilor Unite cu 17 divizii, un corp aerian, două brigăzi de artilerie antiaeriană, un regiment de care de luptă, o unitate de pontonieri și de geniu, o brigadă de cai ferate, forțe ce numărau 540 000 de ostași și ofițeri.

Și a bătut acel ceas al păcii când țara și-a numărat morții, răniții, dispăruții: 170 000 de oameni, în opt luni de neconținut război antihitlerist. Să nu uităm că România este a patra țară a Coaliției antihitleriste în ceea ce privește efectivele angajate în această luptă pe cât de eroică, pe atât de dramatică.

Dângătele Victoriei! Hitlerismul zăcea înfrânt la picioarele învingătorilor. Iar primăvara flutură o zi senină - omagiu celor căzuți, omagiu victorioșilor, umanității ce se coalizase sub un singur steag!

Serg. mj. (r) HARALAMB ZINCĂ
veteran de război

CONTRIBUȚIA ARMATEI ROMÂNE

Urmare din pag. 1

douăzeci de masivi muntoși, 12 cursuri de apă mari, eliberând peste 3 800 de așezări (53 de orașe importante). Alți peste 500 000 de combatanți au pierit pe frontul de Est. Efortul economic suportat de România, în scopul distrugerii mașinii de război hitleriste, a însumat peste 1 miliard de dolari (în valuta anului 1938, ceea ce echivala cu de patru ori bugetul național din '38). Mulți membri de frunte ai coaliției Națiunilor Unite recunoșteau, în vorbe, contribuția României, ca, de pildă, deputatul britanic J. Thomas: „De vreme ce România este a patra țară cu efective pe frontul împotriva Germaniei, ar fi cazul a se propune să i se acorde un statut de cobeligerantă” (cuvinte rostite în plenul Camerei Comunelor). Dar acest statut binemeritat nu i-a fost acordat!

Ziua de 9 mai a intrat, definitiv, în calendarul umanității drept Ziua Victoriei obținute de Aliați asupra Axei. Investigațiile recente au stabilit că, în rândul armatelor aliate, au participat la lupte 1 500 000 de evrei din diferite țări. Aniversarea actuală se însoțește, firesc, și cu simțământul durerii pe care-l încercăm toți, la amintirea victimelor - fie militari, fie civili - ale celei de-a doua conflagrații mondiale: 50-60 de milioane de semeni de-al noștri. Cronicarul Miron Costin scria acum trei secole: „Bine a zis unul: războaiele în clipa ochiului stau”. Această „clipă” (1939-1945) a fost teribil de scump plătită de către omenire! 6 000 000 de evrei (cam jumătate din cei aflați în Europa), exterminați după un plan diabolic pus la

punct de către hitleriști, al căror Führer mai și teoretiza Holocaustul în felul următor: „Noi suntem barbari și vrem să fim barbari!”, „Lumea aparține celor puternici care aplică soluții totale; ea nu aparține celor slabi, cu jumătățile lor de măsură”; „Instinctul natural poruncește tuturor ființelor vii nu numai să-și învingă dușmanii, dar să-i și extermine”...

Toți - învingători și învinși - și-au dat prinosul de sânge: Polonia - aproape tot 6 000 000 de oameni (doar 300 000 în confruntări armate, restul - exterminați); Uniunea Sovietică - 20 000 000 (jumătate - pe fronturi, cealaltă jumătate - civili omorâți în bombardamente terestre și aeriene, în blocate și lagăre); Iugoslavia - 1 700 000 (dintre care 1 300 000 masacrați de către ocupanții naștiști ori lichidați în lagăre); Cehoslovacia - 300 000; Franța - 600 000 (200 000 în campanii militare, restul în bombardamente, deportări, represalii); Bulgaria - în războiul hitlerist 31 922 morți, răniți, dispăruți, inclusiv victime ale luptelor și bombardamentelor; Marea Britanie - 375 000; Statele Unite ale Americii - 400 000; Germania... Italia... Japonia... etc. Împrejurările conflictuale, acute, sângeroase - specifice războiului - nu pot fi judecate, nici descifrate, orientându-ne exclusiv după statistici. Sămburele moral al oricărei acțiuni este miezul acesteia. Iertăm, fără a uita: bombardarea Coventry-ului; Katyn; Dresda; Hiroșima și Nagasaki; constelația lagărelor de exterminare - atâtea și atâtea răni pe care timpul, cu greu, le cicatrizează, reconciliindu-ne pe unii cu alții. Victoria nu este doar asupra altora, ci și asupra propriei ființe.

■ Desen de DEVIS GREBU (S.U.A.), artist evreu de origine română.
Aparut în revista „Curierul Românesc”, editată de Fundația Culturală Română

JEWISH REALITY

50-TH ANNIVERSARY OF THE DEFEAT OF NAZISM

To the Jewish people, the Allied victory on Nazi Germany has a double significance. It is, for one thing, the liberation of the death camps and the end of the Holocaust, and for another, the laying of the groundwork for the establishment of the new state of Israel.

This special issue of *Jewish Reality*, whose summary is given here, looks back on the 12 dark years marked by the ascent and the fall of Nazism. A choice of documents, kindly provided by the Yad Vashem Institute in Jerusalem, has helped trace back the impact on the Jewish people of Hitler's rise to power.

The early stages of the tragedy are reviewed, starting with the first anti-Jewish measures and their increasing savagery, their subsequent justification through the Nuremberg laws, their ruthless enforcement, the Kristallnacht pogrom and the gradual narrowing of the possibilities for Jews to seek asylum elsewhere as the German occupation expanded over Central Europe.

Once the war broke out, persecutions mounted. Ghettos and concentration camps were set up, and Jewish properties were increasingly plundered. Meanwhile, the Nazi chieftains were searching for solutions to what they called the "Jewish question." As the Hitlerian plague rolled over Europe and deep into the territory of the Soviet Union, the so-called "Madagascar" project was dropped and the Nazis changed their mind about the prospect of a Jewish emigration. That is how the "Final Solution" emerged, leading to the establishment of the death camps and the extermination of 6 million Jews. Owing to documentary evidence from Yad Vashem, the horrors of that time are amply recalled in the magazine providing the Romanian reader with an accurate, heart-rending picture of the Holocaust.

The sufferings of the Romanian Jews are described in a separate section. Rather than telling once again the story of the Legionnaire rebellion, of the pogroms in Dorohoi and Iasi, in the TransDniestr and occupied Transylvania, all of them lengthily depicted in previous years, the magazine has chosen to come up with new testimonies and to cast light on facts and events earlier less known.

An interview with Mircea Radu Iacoban, a noted journalist and publisher, who is the author of a script on the Iasi pogrom, is followed by an account of how a Romanian sergeant while watching a convoy of Jews was punished with a jail term for the merely humanitarian gesture of allowing the deportees to drink some water and buy some vegetables on the roadside. Dr. Rubin Udler, now a resident of Pittsburgh, USA, has contributed his reminiscences of the TransDniestr inferno. From there, a delegation of the Jewish Central consisting of Solomon Diamant, Fred Saraga and Itzhak Artzi, contrived to rescue and repatriate a group of children. Their bold effort is narrated in a column, while another memorializes the young students who were executed for spreading anti-war appeals on tracts and bills.

The magazine vigorously counters the common allegation that Jews would let themselves be butchered without any opposition. Evidence is provided of the Jewish reaction, ranging from passive resistance in Germany to armed struggle in which the Jews often had little more than their bare arms for weapons. While the free world was slow to react, as conferences at Evian and the Bermuda founded one after another, while the British looked up the doors to Palestine, and the Allies rejected pleas to bomb the rail approaches to

Auschwitz, more and more Jews rose up to fight the Nazis in the ghettos - not only in Warsaw, but also at Sobibor, Bialystok, Vilna, Krakow, etc. - joined partisan groups and resistance movements. One of our editors, Samuel Stein, recalls his time in the Jewish Brigade, while an excerpt is reprinted out of Van Paasen's *The Forgotten Ally*, alongside the story of Aba Bardichev who, parachuted behind enemy lines, was executed by the Nazis.

The magazine could not have failed to mark the

role of the Romanian military whose crucial intervention on the Western front precipitated by about six months the final defeat of the Wehrmacht and, implicitly, the liberation of the death camps and the rescue of the few inmates that could be saved.

The second and no less important significance of VE-day - its opening of the prospects for the revival of the state of Israel - was reviewed at length in our previous issue.

Significances

May is to us a month of major significance for it reminds us of our martyrs whose wall of sorrow ushered in the birth cry of the renaissance Jewish people. It took a heavy toll of blood and suffering for the earlier "Zionism of dreams" to turn eventually into a "Zionism of deeds."

A half century ago in May, the Allied troops completed the liberation of the death camps where six million Jews had been slain for no other "guilt" than their being Jewish. Year after year of Holocaust mass graves, death trains, bodies turned into soap, gas chambers, human beings going up in smoke. In our Izkor they are remembered, all of them, the heroes of the camps and ghettos, who in an unfair battle, doomed, without a chance, stood up for freedom and dignity, showing the world at large the immense bravery and the endless endurance of the Jewish people. We equally remember our insurgents, the heroes of the Warsaw ghetto, those of Sobibor and those of Vilna and all of our martyrs. At the same time, we pay tribute to the anti-Nazi coalition, whose sons were killed in action against the German army and its allies. Thanks to their sacrifice the concentration camps and the death camps were liberated and the Holocaust remnants could be rescued.

It is also in May that, thousands of years after the destruction of the Second Temple of Jerusalem, after so many years of distress and suffering, the entire Jewish people celebrates the Independence Day of Israel, a vindication of the prophecy that said,

"the captives of My people Israel will rebuild the deserted cities and live in them... and never again will they again be wrested from the land that I have given them." All of our suffering would have been meaningless, had we not cherished constantly, as Theodor Herzl put it, the "hope of rebuilding a Jewish State" someday.

Laden with fear, grief and humiliation, paved with the bones of our martyrs, our past suddenly gave way, by the sheer force of history, to our future and our safeguard - the state of Israel. Our people shook away their ancestral fear, awakening to the conscience of their belonging to the Holy Land, refusing to kneel down before the enemy, closing the ranks to carry out their sacred mission of restoring human values to the entire world, rallying under Herzl's adage, "Man, you are my brother."

As our late Chief Rabbi Dr. Moses Rosen of blessed memory, used to point out, our return to Zion was largely made possible by the Holocaust. Too heavy was the burden weighing on the conscience of mankind for having stood by without doing anything to save the millions of Jewish martyrs, victims of deadly hate.

But now, the Endlösung, the "Final Solution" has really been found and here it is: Am Yisrael Hai! The Jewish people is alive! "Israel is the center of our common Jewish being, of the identity of our heritage," as Prime Minister Yitzhak Rabin stressed in a message to the Jewish communities in the Diaspora.

שבִּיטִינָה הגדולה נעלה את שערי פלשטינה וממשלות בנות הברית סרבו להפסיק הדרכים שמובילים לאוישוויץ, היהודים המשיכו את תגובתם בחריפות. בגיטאות שונות, לא רק בווארשה, אלא גם בסוביבור, בבאליסטוק, בוילנה, בקראקו וכו', מספר חשוב של יהודים נדבקו אל תנועות ההתנגדות. כמו כן, יחדנו דף שלם לבריגאדה היהודית ובו הכנסנו גם זכרונות של העורך שלנו שמואל שטיין - אז לוחם בבריגאדה, וגם קטע מספרו של וואן פאסן - "בן - ברית הנשכח" וגם כתבה על אבא ברדיצ'ב שהוצנח בקווי האויב והוצאה להורג ע"י הנאצים.

החבורת מציינת גם את תפקיד הצבא הרומני בחזית המערבית של המלחמה נגד הנאצים, שבו החיש בשישה חדשים בערך את מפלת צבאות גרמניה הנאצית ועל ידי זה גם שחרור מחנות ההשמדה והצלת חיי השרידים האומללים, אף עם מעטים עוד נשארו.

על המשמעות השניה של יום הנצחון - יצירת האפשרויות לתחיית מדינת ישראל - כבר כתבנו בגיליון הקודם של עתוננו ותקוה אנחנו שעוד נשוב לענין זה.

חמשים שנות סבל ותקוה

חודש מאי, חודש עמוס משמעות רבתיות, מזכיר לנו את סבלות קדושינו שנשאו בזקתם מלאת דאבה, ומזכיר לנו גם את תחיית העם היהודי שבמחיר כבד של דם ודאבה, גרם לזה שהחלום הציוני יהפך לצינונות העובדות.

בחייה מאז, זה עתה חמשים שנה, שוחררו מחנות ההשמדה הנאציות, שם נרצחו במיזיד ששה מיליון יהודים בעד "אשתם" היחידה שנולדו בתור יהודים. כל נשכח את שנות הקברות המשותפות, שנות חדרי הגאזים, של רכבות המוות, של גופות אחינו שנחפזו לסבון או לתמרות עשן...

"בזיכור" שאנחנו אומרים, אנו מזכירים אותם, את הקדושים, "הנאהבים והנעמים בחייה ובמותם לא נפרדו", הגבורים ממחנות ההשמדה ומגיטאות, אשר, בלי סיכויי נצחון, התקוממו למען החרות והכבוד העצמי ושל העם והוכיחו לכל העולם את כח העמידה, הגבורה של עמנו, עם הספר אבל גם עם המכבים וגבורי מצדה. אנו מזכירים את גבורי גיטו ווארשה, את גבורי סוביבור, ווילנה וכו', את כל קדושינו.

יחד עם זה, אנו מביעים את תודתנו לצבאות הברית האנטי היטלריות שהקריבו את חייהם על שירות הקרב נגד הצבא הרומני ובני בריתו, איפשרו שחרור כל מחנות ההסגר וההשמדה ואיפשרו גם שרידת אלפי אנשים. להם נשמור לעד הכרת-טובה עמוקה. וכמו כן, כל נשכח שבחודש מאי, אחרי אלפיים שנה מאז נחרב בית המקדש, כל העם היהודי חוגג את יום העצמאות של מדינת ישראל, ברוח הבטחת הקב"ה: "ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים שגמות וישבו ונטעו כרמים ושטו את יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם ונטעתיים על אדמתם ולא ינטשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם..." (עמוס ט')

והנה הפסוקן הסופי שלנו. הוא אחד ויחיד: "עם ישראל חי!". מדינת ישראל היא מרכז העם כולו, מרכז זהות וירושלנו. וברור לנו שארץ ישראל בלי תורה היא כגוף בלי נשמה. הבה נזכור זה תמיד ונלמד גם את הדורות הבאות!

חובתנו היא להגן על ארצנו הקדושה ברוח התורה הקדושה ומוכרחים אנו להקדיש את כוחותינו גם בעד יצירת עולם של שלום וחרות, עולם של שוויון וידידות בין כל העמים, עולם שגם עמנו, עם ישראל, יוכל להיות בשלו, חיי שלום, שגשוג ופריחה שלחם חלם תמיד ובעדום לחם תמיד.

המציאות היהודית

כתב-עת של ועד הקהילות היהודיות ברומניה
ב"ה סיון תשנ"ה.....מס' 5 (805)

50 שנה מנצחון על גרמניה הנאצית

לניצחון בני הברית על גרמניה הנאצית ישנן שתי משמעותות רבות: "הראשונה" - שחרור מחנות ההשמדה וקץ השואה, והשניה - יצירת האפשרויות לתחיית מדינת ישראל.

העתון המיוחד הזה, שאת תוכנו אנו מציגים כאן, מביא בקיצור את ההיסטוריה של 12 שנות סיוט, שהתחילו בעליית הנאציזם. בעזרת חומר מסמכי עשיר שקיבלנו באדיבות מכוון "יד ושם" שחזרנו את התוצאות על העם היהודי של אגירת שלטון גרמניה בידי היטלר.

בחוברת זו אנו מתייחסים אל החוקים מיום ליום יותר אכזריים שנתבססו על החוקים דנירנברג, האופן הפראי בו השתמשו בהם, הפערות שבליל הגביש וצמצום אפשרויות היהודים להמלט אי - אנה, גלגל הרחבת הכיבוש הגרמני באירופה.

אחרי התלקחות המלחמה העולמית השנייה התרבו הרדיפות, גזילת הרכוש היהודי, יצירת גיטאות ומחנות הסגר, ובאותו זמן התחילו לחשוב על פתרון "הבעיה היהודית", בעיה שהם, ברשתם יצרו. אחרי וויתור על "תכנית מאדאגאסקאר" וכיבוש כמעט כל ארצות אירופה, הנאצים שינו את עמדתם כלפי הרעיון של הגירת היהודים. כך נוצר הרעיון של "פטרון הסופ" שהוביל לאכזריות שבמחנות ההשמדה של שלטון הנאצי וחיטול ששת מיליון יהודים בערך.

התפתחות כל החלק הזה של החוברת הוא אודות חשיבותו ואודות החומר הרב שקיבלנו והוא יכול להיות בעד הקוראים הרומנים מסמך יסודי במה שנוגע ענין השואה.

אחרי זה בא פרק מיוחד על סבלות יהודי רומניה שבו לא חזרנו על הסבלות מימי המרידה הלגיונרית או בימי הפערות מדורוהו, יאסי, טראנסניסטריה או טראנסילבניה הצפונית הכבושה זמנית על ידי ההונגרים, היות וספרנו על כל אלה ב"כתב-עת" שלנו.

פרסמנו הפעם רק כמה עובדות מקוריות. למשל, ראיון עם ראדו יקובאן, עתונאי ומוציא לאור ידוע, ממחיז היטב את הפערות מיאסי. מופיעה גם תעודה על האופן בו נאנש בהסגר הרב סמל של הז'אנדרמריה בעד "העוון" ההומניסטי שנתן ליהודים לשלוח מים ולקנות ירקות. אנו מפרסמים עוד קטעים מזכרונותיו של ד"ר רובין אדלר, כעס בפיססבורג - ארה"ב, הוא עצמו שריד התופת הטראנסניסטריא. יש גיליון זה גם מאמר קצר על צעירים יהודים, תלמידים וסטודנטים, שהוצאו להורג בעד "האשמה" שהפיצו פתקאות או שטרות כסף עליהם כתבו סיסמות נגד המלחמה הנאצית האיומה.

החוברת הזאת מבטלת את הספורים על אי התנגדות של היהודים נגד הטבח. אנו מפרסמים מאמרים שמוכיחים את תגובת היהודים, ראשית בגרמניה, אחר כך בנשק ולפעמים כמעט בידיים רקות, אבל עם הרצון העז ללחום נגד האויב האכזרי. במשך התגובה החלשה של העולם החופשי, כשלון כינוס עיוואן או הברמודים, ובעת